Valvottavien taloudellinen tila ja riskit 2/2009

25.9. 2009

Tässä julkaisussa kerromme seuraavista aiheista:

- Yhteenveto: Suomen finanssisektori kestäisi vakavan taantuman 1
- Stressitestin perusteella Suomen finanssisektori kestää huonon talouskehityksen 3
- Maailmantaloudessa elpymisen merkkejä, kasvun palautumiseen liittyy paljon kysymyksiä 6
- Suomalaisten pankkien tuloksissa heijastuvat reaalitalouden taantuma ja rahoitusmarkkinoiden käänteet 8
- Suomalaiset pankit ovat vakavaraisia 14
- Luottojen kysyntä laimeaa talouden taantumassa, ongelmaluottojen määrä kasvaa edelleen 17
- Pankkien korkoriskit maltillisessa kasvussa, erityisesti tuloriski 19
- Pankkien maksuvalmiustilanne parantunut 23
- Vakuutuslaitosten vakavaraisuus on kohentunut sijoitusmarkkinoiden elpyessä 25
- Vakuutuslaitosten sijoitusallokaatioissa korostunut turvaavuus finanssikriisin seurauksena 30
- Sijoituspalveluyritysten kannattavuuden heikkeneminen hidastui 33
- Rahastopääomat jälleen kasvussa 34

Yhteenveto: Suomen finanssisektori kestäisi vakavan taantuman

Rahoituskriisi laukaisi lähes kaikki riskit...

Rahoituskriisin laajentuessa vuosi sitten äärimmäisiin mittasuhteisiin harva uskoi reaalitalouden nyt nähtyyn jyrkkään pudotukseen. Suotuisan toimintaympäristön muuttuminen nopeasti hyvin haasteelliseksi toi esiin pankki- ja vakuutustoimintaan kiinteästi liittyvät riskit. Lähes kaikki eri riskityypit ovat realisoituneet vuoden aikana – toiset enemmän toiset vähemmän.

Ensimmäisenä realisoitui pankkitoiminnan rahoitusriski, kun pitkäaikaista rahoitusta ei ollut saatavissa edes kalliilla hinnalla. Samoihin aikoihin kriisin alussa realisoituivat myös markkinariskit. Osakekurssien lasku johti omaisuuserien arvojen alentumisiin sekä pankeissa että vakuutusyhtiöissä. Kuluvana vuonna reaalikorkojen lasku erittäin alhaiselle tasolle on puolestaan kasvattanut pankkien korkoriskiä. Reaalitalouden heikennyttyä pankkien riskeistä suurin, luottoriski, on alkanut realisoitua ja jatkossa se heikentää voimakkaasti pankkien kannattavuutta. Rahoituskriisin vaikutukset finanssisektoriin Suomessa ovat kuitenkin jääneet selvästi pienemmiksi kuin monessa muussa maassa.

...mutta finanssisektorin tappionsietokyky on säilynyt vahvana Suomessa

Suomen finanssisektori on kestänyt hyvin finanssikriisin vaikutukset. Tilanne arvopaperimarkkinoilla on tasoittunut, mutta finanssikriisin edettyä reaalitalouden kriisiksi vaikutukset erityisesti pankkeihin voimistuvat. Pankkien asiakkaiden lainanhoitovaikeuksien odotetaan kasvavan, kun työttömyys

kasvaa ja konkurssit lisääntyvät. Rahoituskriisiä edeltäneitä pankkisektorin huipputuloksia tuskin nähdään pitkään aikaan. Vakuutusyhtiöiden tilaan puolestaan vaikuttaa ratkaisevasti sijoitusmarkkinoiden kehitys.

Stressitestien mukaan pankkien ja vakuutusyhtiöiden vakavaraisuus kestää vakavankin taantuman kahtena seuraavana vuonna. Näin ollen Suomen finanssijärjestelmän vakaus ei ole uhattuna, vaikka talouskehitys olisi ennustettua selvästi heikompaa vuosina 2010 ja 2011. Pankkien kannattavuus heikkenisi ja niille toteutuisi laajasti liiketappioita, ja koko finanssisektorilla vakavaraisuuspuskurit kapenisivat. Finanssisektorin vakavaraisuus ja siten tappionsietokyky säilyisi kuitenkin riittävänä. Tappionsietokykyä tukevat vahva vakavaraisuus sekä luotto-, rahoitus- ja markkinariskien hallittu taso.

Finanssisektorin vakavaraisuus edelleen vahva

Finanssikriisin vaikutukset suomalaisten pankkien ja vakuutusyhtiöiden riskinkantokykyyn ovat olleet maltillisia. Pankkien vakavaraisuuspuskurit ovat pysyneet vahvoina ja kannattavuus on pysynyt yllättävänkin hyvänä. Työeläkelaitosten vakavaraisuus on yleisesti ottaen hyvällä tasolla määräaikaislain ansiosta. Myös vahinkovakuutusyhtiöiden vakavaraisuus on hyvällä tasolla. Sen sijaan henkivakuutusyhtiöiden vakavaraisuus on tyydyttävällä tasolla. Kokonaisuudessaan finanssisektorin tappionsietokyky on säilynyt vahvana.

Luottoriskit kasvussa, mutta vakavaraisuus kestää

Pankkiasiakkaiden velanhoito-ongelmat ovat olleet jo jonkin aikaa kasvussa, mutta edelleen ne ovat pysyneet suhteellisen pieninä. Vallitseva matala korkotaso on helpottanut lainojen hoitoa oleellisesti. Kotitalouksilla on yrityksiä enemmän luottoja hoitamatta, mutta arvonalentumistappioita pankit ovat kirjanneet yritysluotoista suhteellisesti enemmän kuin kotitalousluotoista. Reaalitalouden heikkeneminen heijastuu hoitamattomien lainojen ja arvonalentumistappioiden määrään. Vaikutus näkyy kuitenkin vasta viiveellä. Lähitulevaisuudessa onkin odotettavissa luottoriskin laajempi realisoituminen. Fivan stressitestien mukaan pankkien vakavaraisuus kestäisi kuitenkin arvonalentumistappioiden mittavankin kasvun.

Rahoitus- ja markkinariskit hallinnassa

Suomalaisten pankkien rahoitustilanne säilyi kohtuullisena finanssikriisin pahimpina aikoinakin eikä niiden tarvinnut tukeutua valtion takauksiin markkinaehtoisessa varainhankinnassaan. Kesän aikana luottamus rahamarkkinoilla on elpynyt edelleen ja pitkän rahan markkinat toimivat jälleen aktiivisesti. Näin myös suomalaisten pankkien pitkäaikaisen markkinaehtoisen rahoituksen hinta on laskenut ja sen saatavuus helpottunut. Rahoitustilanne on siis edelleen parantunut ja sen odotetaan säilyvän hyvänä myös lähitulevaisuudessa.

Vakuutuslaitosten sijoitustoiminta oli finanssikriisin vuoksi laajalti tappiollista, mutta arvopaperimarkkinoiden elvyttyä vakuutuslaitosten tilanne on helpottunut. Fivan valvottavien riskinotto on pienentynyt finanssikriisiä edeltäneeltä tasolta, sillä osakesijoitusten osuus kaikista sijoituksista on supistunut. Toteutettujen stressitestien mukaan sekä pankkien että vakuutusyhtiöiden markkinariskit ovat hallinnassa.

Riskienhallinnan merkitys korostunut

Kansainvälisellä tasolla finanssikriisi toi esille monia puutteita pankkien ja vakuutusyhtiöiden riskienhallinnassa. Monimutkaisten rahoitusinstrumenttien todellisten riskien mittaus epäonnistui, ja luottoriskinhallinnassa on ollut viiveitä voimakkaissa talouden muutostilanteissa. Kehitettävää on myös likviditeettiriskin ja johdannaisriskien hallinnassa. Kriisi osoitti myös sen, että riskien hallinnalla on oltava riittävän vahva ja riippumaton asema ja sille on oltava riittävät kannustimet. Suomessa riskienhallinnan taso on Fivan tarkastusten mukaan vähintään kohtuullinen eikä laiminlyöntejä, joita on nähty monissa kansainvälisissä pankeissa, ole havaittavissa Fivan valvottavissa.

Toimistopäällikkö Jaana Rantama, puhelin 010 831 5281.

Stressitestin perusteella Suomen finanssisektori kestää huonon talouskehityksen

Tuoreimman toteutetun stressitestiharjoituksen perusteella Suomen finanssisektorin vakavaraisuus kestää erittäin heikon taloudellisen kehityksen ja vaikean toimintaympäristön.

Pankkien ja vakuutusyhtiöiden itsensä tekemien stressitestilaskelmien perusteella tulokset vaihtelevat yrityskohtaisesti kuitenkin merkittävästi. Vaihtelu johtuu pankkien ja vakuutusyhtiöiden erilaisista liiketoimintarakenteista ja mm. arvopaperisijoitusten erilaisesta suhteellisesta merkityksestä ja sijoitussalkun rakenteesta.

Stressitestistä saadut valvottavien vastaukset ovat pitkälle yhdenmukaisia Finanssivalvonnan ja Suomen Pankin omien laskelmien kanssa stressiskenaarion vaikutuksista tuloksiin ja vakavaraisuuteen.

Uusin toteutettu stressitesti: valvojalta stressiskenaario, valvottavat laskivat vaikutukset omaan toimintaan

Koko finanssisektorin kattava yhdenmukainen stressitestaus toteutettiin nyt niin, että finanssisektorin yritykset arvioivat itse omaa tulos- ja vakavaraisuuskehitystään Finanssivalvonnan antaman skenaarion pohjalta. Kuvitteellinen stressitestiskenaario ja siihen liittynyt korkoherkkyyslaskelma laadittiin kesäkuussa yhdessä Suomen Pankin kanssa käyttäen hyväksi mm. ekonometrisia malleja. Aiemmat finanssisektorin laajuiset stressitestit on toteutettu viranomaisten tekemien arviolaskelmien pohjalta.

Stressitestaukseen osallistuivat kaikki suomalaiset talletuspankit, 10 suurinta henkivakuutusyhtiötä, 9 vahinkovakuutusyhtiötä sekä kuusi työeläkevakuutusyhtiötä. Samoin neljä finanssiryhmittymää laski stressitestiskenaarion vaikutukset. Testi kattoi näin ollen suuren osan Suomen finanssimarkkinoista.

Finanssivalvonta pyysi laskemaan vaikutukset niin, että niissä ei huomioitaisi niitä toimenpiteitä, joihin pankit ja vakuutusyhtiöt ryhtyisivät, jos yrityksen taloudellinen tilanne osoittautuu heikoksi. Skenaariossa oli kaikkiaan yhteensä 16 muuttujaa reaalitalouden, hintojen, pörssikurssien ja korkojen kehityksestä. Se kuvasi skenaarion laatimishetkellä vallinneita odotuksia negatiivisempaa talouskehitystä Suomelle vuosina 2009–2011. Talouden kasvu olisi kahtena vuotena peräkkäin negatiivista, hintakehitys olisi deflatorista, asuntojen hinnat laskisivat oleellisesti, pörssikurssit sukeltaisivat edelleen, yrityslainojen korkoero levenisi ja korkojen taso jäisi pitkäksi aikaa matalaksi.

Stressiskenaario Suomen kansantaloudelle: keskeiset muuttujat vuosille 2009–2011

	Toteutunut	Stressiskenaario		
	2008	2009	2010	2011
BKT:n vuosimuutos, %	1,0	-7,2	-3,3	0,5
Työttömyysaste, %	6,4	8,6	11,5	12,2
Kuluttajahintaindeksi, vuosimuutos, %	4,5	-0,7	-2,1	1,0
Asuntojen hinnat, vuosimuutos, %	-3,2	-15,0	-15,2	4,4
OMX Helsinki, Yleisindeksin muutos vuodessa, %	-53,4	-30,8	1,3	0,9
Euribor 3 kk, %	4,6	1,6	2,0	2,0
Viiden vuoden obligaatiokorko, %	3,8	2,9	3,2	3,3
BBB-luottoluokitus, %	8,2	9,0	9,1	9,1

Stressiskenaarion vaikutukset pankkeihin ja vakuutusyhtiöihin

Talletuspankkien arvonalentumiset luottokannasta kasvaisivat voimakkaasti ja pankkien yhteenlaskettu tulos ennen veroja muodostuisi negatiiviseksi vuosina 2010–2011. Pankkien tärkein tulolähde, korkokate, kehittyisi hyvin heikosti painuen alle yhteen prosenttiin taseesta (ollut yli 1 %). Arvonalentumiset luottokannasta kasvaisivat nopeasti. Luottotappioita tulisi kumulatiivisesti noin 4 % luottokannasta vuosina 2009–2011. Seurauksena sektorin vakavaraisuus alenisi, mutta ei dramaattisesti. Herkkyyslaskelmassa, jossa korot olivat vielä alemmat kuin stressiskenaariossa, tulokset ja vakavaraisuus kehittyivät astetta negatiivisemmin, koska alhaiset korot pienentävät pankkien korkokatetta.

Vakuutusyhtiöiden vastaukset stressiskenaarioon kertovat, että korkojen lasku parantaa joukkovelkakirjasalkun arvoa kertaluonteisesti ja sitä kautta vakavaraisuutta. Kun korkotaso nousee, vaikutus eliminoituu, jolloin tulos ja vakavaraisuuskehitys jäävät alhaisemmiksi. Pidemmällä aikavälillä henkivakuutusyhtiöillä matala korkotaso kuitenkin alentaa tulosta ja vakavaraisuutta johtuen takuutuottoisissa sopimuksissa luvatun korkotuoton ja markkinoilta saatavan tuoton erosta.

Henki- ja vahinkovakuutusyhtiöiden riskinkantokyky ja toimintapääomien suhde minimipääomavaatimuksiin paranisi suurimmalla osalla skenaarion loppuvaiheessa alun heikkenemisen jälkeen. Toimintapääoman suhde vähimmäismäärään pysyisi keskimäärin hyvänä. Työeläkevakuutusyhtiöiden yhteenlasketut toimintapääomat laskevat skenaariossa jonkin verran ja pysyisivät stressiskenaariota alempien korkojen korkoherkkyyslaskelmassa lähes ennallaan.

Yhtiökohtaiset erot ovat kaikilla vakuutusyhtiöillä kuitenkin suuria, koska vakuutusyhtiöiden sijoitussalkun rakenne vaihtelee yhtiöiden kesken merkittävästi.

Myös finanssiryhmittymiltä pyydettiin laskelmia. Ryhmittymien tulokset annettuun skenaarioon ja korkoherkkyyslaskelmaan vaihtelivat paljon, mutta vakavaraisuussuhteet pysyivät keskimäärin selvästi yli lain minimirajan. Finanssiryhmittymissä pankki- ja vakuutusliiketoiminnan kehitys oli edellä kuvatun kaltainen.

Kaikkia osallistuvia yrityksiä pyydettiin toteuttamaan myös herkkyyslaskelma, jossa korkotaso oli matalampi kuin skenaariossa. Osaa yrityksistä (henki- ja työeläkevakuutusyhtiöt) pyydettiin laskemaan myös skenaariota korkeamman korkotason vaikutus.

Pankkien perusliiketoiminnan tuloksenteko vaikeutuu sitä enemmän, mitä alhaisemmaksi korkotaso muodostuu. Vakavaraisuus säilyy kuitenkin kokonaisuutena riittävänä. Vakuutusyhtiöiden kohdalla herkkyyslaskelmien mukaan korkotason aleneminen parantaa tulosta ja vakavaraisuutta lyhyellä tähtäimellä. Tulos sekä vakavaraisuuden ja toimintapääomien kehitys olisi stressiskenaariota negatiivisempaa vakuutusyhtiöissä korkojen noustessa.

Stressitestin tulokset vakavaraisuudessa

	Toteutunut	Stressiskenaario		
	31.12.2008	2009	2010	2011
Pankit, kokonaisvakavaraisuusaste, %	13,6	11,9	10,2	9,6
Henkivakuutusyhtiöt, toimintapääomasuhde = toimintapääoma / vähimmäismäärä	2,39	2,11	2,04	2,58
Vahinkovakuutusyhtiöt, toimintapääomasuhde = toimintapääoma / vähimmäismäärä	3,28	3,15	3,18	3,61
Työeläkevakuutusyhtiöt, vakavaraisuusasema = toimintapääoma / vakavaraisuusraja	2,45	2,23	2,15	1,80
Finanssiryhmittymät, vakavaraisuussuhde = omat varat / vähimmäismäärä	1,97	1,37	1,35	1,43

Pankeille minimiraja vakavaraisuudessa on 8,0 %.
Henki- ja vahinkovakuutusyhtiöille sekä finanssiryhmittymille minimiraja on 1,0.
Työeläkelaitoksilla toimintapääoman vähimmäismäärä ei riipu tällä hetkellä vakavaraisuusrajasta ja on alhainen (2 % vastuuvelasta).

Lähde: Pankkien ja vakuutusyhtiöiden vastaukset stressiskenaarioon.

Stressitestaus vakiintuneeksi työkaluksi

Stressitestaus on vakiintumassa viranomaisten ja finanssisektorin yritysten työkaluksi, jonka tarkoituksena on arvioida yksittäisen yrityksen tai koko sektorin kykyä selviytyä ennakoitua vaikeammasta, mutta mahdollisesta taloudellisesta tilanteesta[1]. Finanssivalvonta tekee stressitestien osalta jatkuvaa yhteistyötä sekä Suomen Pankin että valvottavien kanssa. Stressitesteillä pyritään eteenpäin katsovuuteen, eli hahmottamaan mahdollisten epätoivottujen kehitysurien vaikutus ja arvioimaan tappionsietokyvyn vahvuutta.

Stressitestien yleistymiseen on vaikuttanut Basel II -vakavaraisuusvaatimusten käyttöönotto, mikä edellyttää valvottavalta stressitestien tekoa osana vakavaraisuuden riittävyyden arviointia. Vakuutussektorille suunnitellut ns. Solvenssi II -vaatimukset sisältävät myös jatkuvan stressitestauksen käyttöönoton. Samoin globaali finanssikriisi on luonnollisesti lisännyt tarvetta stressitestien teolle. Viime keväänä Fiva ja Suomen Pankki julkistivat edellisen viranomaisten tekemän stressitestin tulokset.[2]

pääanalyytikko Sampo Alhonsuo

Lisätietoja antaa
apulaisjohtaja Jukka Vesala, puhelin 010 831 5374.

1 Katso esim. ”Pankkien stressitestaaminen osana rahoitusvalvontaa” Karlo Kauko, Suomen Pankin Rahoitusmarkkinaraportti 2/2009 http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/rahoitusmarkkinaraportit/index.htm?year=2009.

2 Katso Finanssivalvonnan lehdistötiedote 4.6.2009 ”Pankkisektorin vakavaraisuus kestää stressiskenaarion” http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Lehdistotiedotteet/Pages/11_2009.aspx ja Suomen Pankki Euro & talous-julkaisu 2/2009, sivut 27-28. http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/index.htm?year=2009

Maailmantaloudessa elpymisen merkkejä, kasvun palautumiseen liittyy paljon kysymyksiä

Keväällä 2009 maailman finanssijärjestelmä vakautui ja reaalitalouden alkuvuonna jatkunut jyrkkä pudotus alkoi osoittaa tasaantumisen merkkejä. Suurimpien lähitulevaisuuden uhkakuvien väistyttyä luottamus tulevaisuuteen on parantunut ja keskuspankkien sekä ennustelaitosten arvioita tulevaisuudesta on viime aikoina nostettu. Suurista talouksista Ranskan, Saksan ja Japanin bruttokansantuotteet kääntyivät maalis–kesäkuussa nousuun, lopettaen siten ainakin teknisesti näiden maiden taantuman. Myös Yhdysvaltojen ja euroalueen kansantuotteiden supistuminen hidastui toisella neljänneksellä huomattavasti. Aasian maiden ripeä kasvu Kiinan johdolla on herättänyt toiveita, että maailmantalouden uusi nousu ei olisi riippuvainen ainoastaan Yhdysvalloista.

Tilanteen kohentumisesta huolimatta paikoin tapahtuneen elpymisen kestävyyteen ja tulevaan talouskehitykseen liittyy paljon epävarmuutta. Mennyttä kevättä edelsi poikkeuksellinen epävarmuus tulevaisuudesta, jolloin maailmantalouden hidastuminen oli hyvin nopeaa ja voimakasta. Nyt saadut positiiviset merkit voivat siten osin kertoa korjausliikkeestä. Käänne parempaan ei myöskään ole ollut yhtenäinen, vaan esimerkiksi EU-maiden viimeaikaisessa kehityksessä on huomattavia eroja. Lisäksi valtiot ympäri maailmaa ovat tukeneet kansantalouksiaan mittavilla elvytysohjelmilla, jotka nyt tilapäisesti nostavat yksityistä sekä julkista kysyntää. Epävarmaa on, mitä kansantuotteille tapahtuu kun elvytysten tuoma noste loppuu.

Työttömyysaste euroalueella, Yhdysvalloissa ja Japanissa 1/2005–7/2009

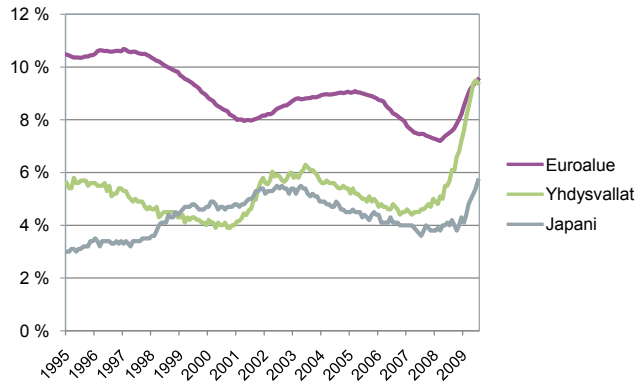

Lähde: Eurostat ja OECD.

Ympäri maailmaa lisääntyvä työttömyys on olennaisimpia uhkia sekä talouskasvulle että finanssijärjestelmälle. Heikentyvät työllisyysnäkymät vaikeuttavat yksityisen kulutuksen toipumista, joka on keskeistä talouskasvun palautumiseksi. Rahoituslaitoksille työttömyyden kasvu puolestaan tarkoittaa suurempia luottotappioita, mikä puolestaan voi jälleen vaikeuttaa rahoituksen saatavuutta ja siten hidastaa talouskasvua.

Lyhyen aikavälin riskien lisäksi maailmantalouden kehitykseen pitkällä aikavälillä liittyy myös rakenteellisempaa epävarmuutta. Talouden käännyttyä kasvuunkin työllisyys ja investoinnit eivät välttämättä seuraa heti perässä, mikäli tuotannossa on edelleen huomattavaa ylikapasiteettia. Kotitalouksien velkaantuneisuuden vähentäminen ja pääomarakenteiden vahvistaminen rahoituslaitoksissa voivat jatkua vielä pitkään, heikentäen siten luotonsaantia ja kulutusta. Myös asuntomarkkinoiden tilan parantuminen monissa maissa voi kestää huomattavan aikaa ja kasvaneiden julkisen talouden vajeiden pienentäminen asettaa omat haasteensa. Taantuman taituttuakin talouskasvu voi jäädä merkittävästi hitaammaksi kuin kriisiä edeltävänä aikana.

Keskuspankit jatkaneet likviditeetin voimakasta tukemista

Kevennetyn rahapolitiikan ja voimakkaan julkisen tuen myötä pankkien lyhyen aikavälin rahoituksen hinnasta kertovat rahamarkkinakorot ovat tämän vuoden aikana painuneet historiallisen alhaisiksi. Myös rahamarkkinakorkojen sisältämät pankkien luottoriskiä mittaavat lisät ovat monilta osin palanneet Lehman Brothersin konkurssia edeltäville tasoilleen.

Rahamarkkinakorot eivät kuitenkaan kerro koko totuutta pankkien rahoituksen välityksen toimivuudesta. Alhaiset korot saattavat heijastaa lähinnä pankkien runsasta likviditeettiä, joka on seurausta keskuspankkien poikkeuksellisen kevyestä rahapolitiikasta, talletusrahoituksen kasvusta ja pankkien vähentyneestä antolainauksesta.

Rahoitusmarkkinoiden vakautuessa ja talouden pudotuksen tasaantuessa, kysymys rahapolitiikan kiristämisen ajoituk-

sesta on noussut yhä enemmän esille. Talouden elpymisen jatkuessa epävarmana ja pankkien luotonannon pysyessä monin paikoin kireänä, keskuspankit Yhdysvalloissa, euroalueella ja Iso-Britanniassa eivät toistaiseksi ole osoittaneet merkkejä markkinoiden likviditeetin vähentämisestä. Viime kuukausina likviditeettiä tukevia toimenpiteitä on pikemminkin edelleen laajennettu.

Sijoittajien riskinottohalukkuus palannut rahoitusmarkkinoilla

Maailman osake- ja velkamarkkinat ovat elpyneet voimakkaasti vuoden ensimmäisen neljänneksen lopulta lähtien. Pankkisektorin vakautuminen ja reaalitalouden pudotuksen tasaantuminen ovat asteittain palauttaneet sijoittajien halukkuuden ottaa riskiä ja parantaneet rahoituksen saatavuutta.

Suurempia riskejä ja korkeampia tuotto-odotuksia sisältävien omaisuuslajien kuten osakkeiden, heikkojen luottoluokitusten joukkovelkakirjojen ja kehittyvien markkinoiden sijoitusten markkina-arvot ovat kohonneet voimakkaasti. Myös uusia liikkeeseenlaskuja oman ja vieraan pääoman markkinoilla on tehty runsaasti. Vilkas emissioaktiviteetti etenkin yritysten joukkovelkakirjamarkkinoilla tosin heijastaa osaltaan pankkirahoituksen heikentynyttä saatavuutta.

Reaalitalouden tapaan rahoitusmarkkinoiden elpymisessä on osaltaan kysymys jyrkkää pudotusta seuraavasta korjausliikkeestä. Viime syksynä maailman finanssijärjestelmä ajautui vakaviin ongelmiin, talouden tila heikkeni nopeasti ja kriisin lopullista syvyyttä oli poikkeuksellisen vaikea ennustaa. Suurimman epävarmuuden väistyttyä ensin rahoitusmarkkinoilla ja myöhemmin reaalitaloudessa, monet sijoituskohteet alkoivat riskeistä huolimatta vaikuttaa hintaansa nähden houkuttelevilta.

Korjausliikkeen tapahduttua pääomamarkkinoiden kehitys on nojannut yhä enemmän odotettuun taantuman taittumiseen. Talouskasvun palautumiseen liittyvän epävarmuuden vuoksi sijoittajat reagoivat herkästi tietoihin reaalitalouden kehityksestä. Siten riskit liittyen markkina-arvojen nopeisiin muutoksiin ja rahoituksen saatavuuden heikkenemiseen ovat edelleen merkittäviä.

Suomen taantuma jatkoi syvenemistään

Suomen taloustilanne on pääasiassa jatkanut heikentymistään. Alkuvuonna vienti putosi edellisvuodesta yli kolmanneksella ja teollisuuden heikko tilauskanta ei ennakoi kasvun palautumista lähitulevaisuudessa. Taantuman tuomat ongelmat ovat näkyneet yrityksissä konkurssien ja uusien maksuhäiriöiden kasvuna. Voimassa olevien lomautusten muuttuminen irtisanomisiksi uhkaa kasvattaa jo ennestään nousussa olevaa työttömyyttä. Vientiteollisuuden elpyminen edellyttää teollisen toiminnan ja investointien palautumista tärkeimmissä vientimaissa. Tästä johtuen Suomen talous kääntyy nousuun viiveellä maailmantalouteen verrattuna.

Kotimaan rahoitusmarkkinat ovat edelleen pysyneet vakaina, joskin luottomarkkinoilla rahoituksen hinta on korkeammalla kuin kriisiä edeltävään aikaan. Lisäksi Suomen rahalaitosten myöntämien luottojen kasvu käytännössä pysähtyi tämän vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Lainat kotitalouksille ovat vielä kasvaneet alkuvuonna piristyneen asuntokaupan vetämänä, kun taas yritysluottokanta on hieman

Euroalueen vakuudettomien Euribor- ja vakuudellisten EUREPO-korkojen eroja 1/2007–9/2009

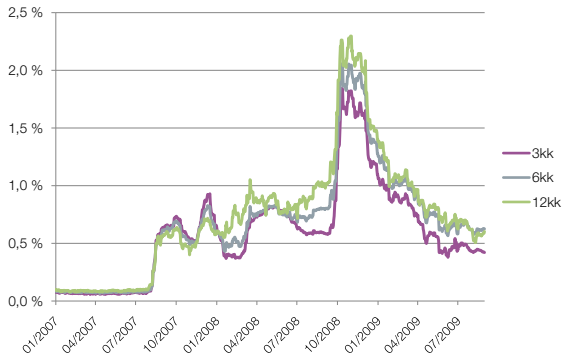

Lähde: Bloomberg.

Indeksoitu S&P500-indeksi 1/2007–9/2009, minimi, maksimi, ja Lehman Brothersin konkurssia edeltänyt taso 12.9.2008 (=100, vihreä viiva)

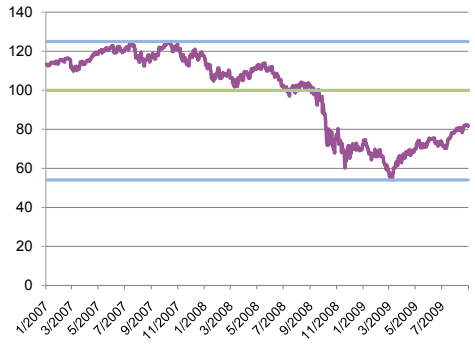

Lähde: Bloomberg.

supistunut vuodenvaihteesta. Myös suomalaisten pankkien järjestämien yritystodistusten kanta ja liikkeeseenlaskut ovat edelleen noin puolet pienempiä kuin syksyä 2008 edeltävänä aikana. Kriisin aikana yritysrahoituksen hinta on noussut sekä ehdot tiukentuneet, ja julkisesti rahoitettujen suhdannelainojen kysyntä onkin ollut vilkasta. Sijoitusrahastoissa rahoitusmarkkinoiden elpyminen sen sijaan on näkynyt positiivisesti yhteenlaskettujen uusien sijoitusten ylittäessä vanhojen lunastukset huhtikuusta lähtien.

analyytikko Anton Tuomisalo

Suomalaisten pankkien tuloksissa heijastuvat reaalitalouden taantuma ja rahoitusmarkkinoiden käänteet

Arvonalentumisten kasvu ja korkokatteen lasku painavat peruspankkitoiminnan kannattavuutta

Suomalaisten talletuspankkiryhmien yhteenlaskettu liikevoitto vuoden 2009 ensimmäisellä puoliskolla oli 1,2 mrd. euroa, mikä on 13 % vähemmän kuin viime vuoden vastaavana aikana. Kuluneen vuoden tuloksiin on vaikuttanut merkittävästi arvonalentumistappioiden kasvu. Tammi–kesäkuussa arvonalentumisia kirjattiin yhteensä 421 milj. euroa, kun viime vuoden vastaavana aikana niitä oli ainoastaan 34 milj. euroa. Näin ollen arvonalentumiset pudottivat tammi–kesäkuun liikevoittoa jo noin 25 %:lla.

Tuloksia heikentää myös pankkisektorin tärkeimmän tuottoerän eli korkokatteen lasku. Pankkien yhteenlaskettu korkokate jäi ensimmäisellä vuosipuoliskolla 1,8 mrd. euroon, joka on 13 % vähemmän kuin edellisvuoden vastaavalla ajanjaksolla. Korkokatteen lasku tosin loiventui toisella neljänneksellä, mikä lienee seurausta viitekorkojen laskuvauhdin tasaantumisesta ja luotonannon marginaalien nostosta. Osalla pankeista myös tehdyt suojaukset korkotason laskua vastaan ovat pitäneet korkokatetta yllä.

Palkkioiden nettotuotot olivat tammi–kesäkuussa yhteensä 556 milj. euroa eli 7 % pienemmät kuin vuotta aiemmin. Pudotukseen tosin vaikuttivat ylikansallisten ryhmien sisäiset erät, joita ilman alkuvuoden palkkioiden nettotuotot pysyivät edellisvuoden vastaavan jakson tasolla. Luotonannosta, maksuliikenteestä ja vakuutustoiminnasta saatujen palkkio-

Pankkisektorin yhteenlaskettu liiketulos ja arvonalentumistappiot Q1/2005–Q2/2009

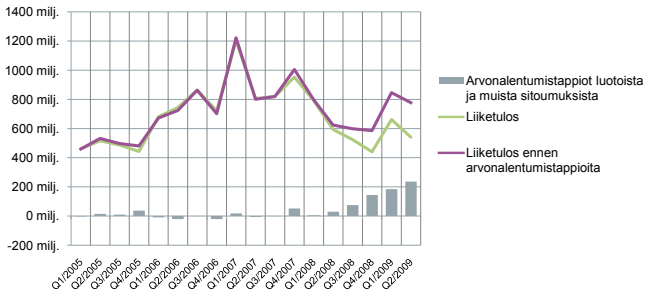

Lähde: Finanssivalvonta.

tuottojen kasvu on kompensoinut rahastoista ja omaisuudenhoidosta perittävien palkkioiden laskua.

Pääomamarkkinasidonnaisten tuottojen elpyminen piti alkuvuoden tuloksia yllä

Rahoitusmarkkinoiden elpymisen myötä pankkien kaupankäynnistä ja sijoitustoiminnasta saadut tuotot nousivat tammi–kesäkuussa yhteensä 734 milj. euroon. Viime vuoden ensimmäisellä puoliskolla vastaavia tuottoja kertyi 211 milj. euroa ja loppuvuodesta ei käytännössä lainkaan. Asiakkaiden vilkastunut kaupankäynti, riskienhallintatuotteiden kysyntä ja sijoitusten arvojen nousu ovat alkuvuonna parantaneet pankkien pääomamarkkinasidonnaisten toimintojen kannattavuutta.

Vakuutustoimintoja sisältävien finanssiryhmittymien tuloksiin henki- ja vahinkovakuutustoiminnasta kirjatut nettotuotot olivat tammi–kesäkuussa yhteensä 175 milj. euroa, mikä on 8 % vähemmän kuin edellisvuoden vastaavaan aikaan. Pitkälti sijoitustoiminnan tuloksellisuuden mukaan vaihtelevat vakuutustoiminnan tuotot kuitenkin nousivat huomattavasti viime vuoden jälkimmäiseltä puoliskolta, jolloin ne olivat vielä lievästi tappiolla.

Kaiken kaikkiaan muut tuotot kuin korkokate ja palkkioiden nettotuotto tuottivat pankeille alkuvuonna noin 1,1 mrd. euroa eli lähes kaksi kertaa enemmän kuin vuotta aiemmin. Vielä merkittävämpi muutos on tapahtunut viime vuoden jälkimmäiseltä puoliskolta, jolloin kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan, vakuutustoimintojen ja liiketoiminnan muiden tuottojen osuus kaikista tuotoista oli ainoastaan 88 milj. euroa.

Myös pankkien omaan pääomaan luettavien käyvän arvon rahastojen yhteenlaskettu tappio pieneni alkuvuonna tuntuvasti. Käyvän arvon rahastoon kertyvät kumulatiivisesti ne rahoitusvarojen käypien arvojen muutokset, joita ei välittömästi käsitellä tulosvaikutteisesti. Kesäkuun lopussa pankkien käyvän arvon rahastot olivat yhteensä 421 milj. euroa tappiolla, kun vuodenvaihteessa tappiota oli vielä 622 milj. euroa. Tappiota on pienentänyt osin sijoitusten markkina-arvojen nousu, osin kertyneiden negatiivisten arvonmuutosten kirjaaminen tulosvaikutteisesti.

Tuottojen pysyvyys ja arvonalentumisten kasvu tuovat epävarmuutta loppuvuoden tuloksiin

Näkymät pankkisektorin loppuvuoden kannattavuudelle ovat lähinnä negatiiviset johtuen tuottojen rakenteesta ja arvonalentumisten kehityksestä. Alkuvuoden yhteenlaskettu liikevoitto perustui pitkälti pääomamarkkinasidonnaisesta toiminnasta saatujen tuottojen nousuun. Ilman tätä positiivista käännettä, arvonalentumisten kasvu olisi pudottanut pankkisektorin kannattavuutta viime vuodesta huomattavasti enemmän kuin nyt nähtiin.

Korkokatteen voidaan ennakoida jatkavan loppuvuonna laskuaan, sillä pankit ovat joutuneet uusimaan pitkäaikaista rahoitustaan aiempaa korkeammalla hinnalla. Kilpailu talletuksista ja alhaisiksi painuneet korot voivat myös lisätä paineita talletusrahoituksen hinnoitteluun vaikeuttaen siten

Pankkisektorin yhteenlasketut kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan sekä henki- ja vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot, ja käyvän arvon rahasto Q1/2005–Q2/2009

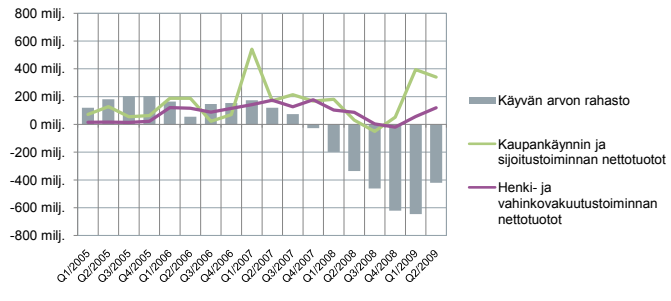

Lähde: Finanssivalvonta.

Pankkisektorin yhteenlaskettu luottokanta ja edellisen 12 kk muutos Q1/2006–Q2/2009

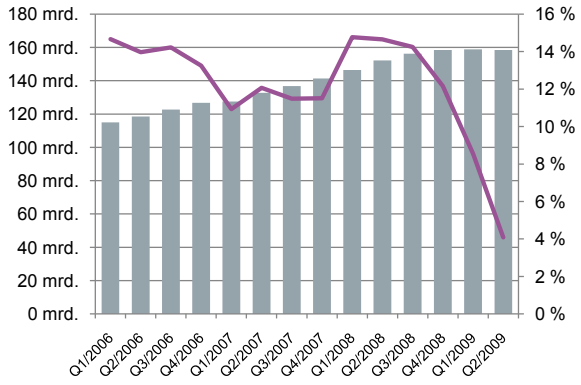

Lähde: Finanssivalvonta.

korkomarginaalin ylläpitämistä. Korkomarginaaliin liittyvien haasteiden lisäksi luottokannan kasvu on alkuvuoden aikana käytännössä pysähtynyt. Siten luotonannon volyymien kasvu ei tällä hetkellä tue pankkien korkokatteen kasvua, kuten tapahtui usean vuoden ajan viime vuoden loppuun saakka.

Muista tuottoeristä palkkioiden nettotuottojen kehitys vaikuttaa tällä hetkellä suhteellisen vakaalta, joskin sijoituspalveluista saatavien palkkiotuottojen muutokset liittyvät läheisesti pääomamarkkinoiden kehitykseen. Sen sijaan kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan tuotot voivat vaihdella hyvinkin nopeasti ja voimakkaasti kuten on tapahtunut edellisen vuoden aikana. Pääomamarkkinoiden vaihteluille alttiiden tuottojen kannalta vaarana onkin, että rahoitusmarkkinoilla viime aikoina voimakkaasti nousseet arvostustasot putoavat uudelleen.

Arvonalentumisten odotetaan jatkavan kasvuaan loppuvuonna. Kotimaan negatiivisena jatkuva talouskehitys ja luottoriskin kannalta olennaiset indikaattorit kuten työttömyyden ja konkurssien kasvu ennakoivat asiakkaiden maksukyvyn heikkenemistä. Liiketoiminnan kulujen kasvu sen sijaan on tämän vuoden aikana hidastunut huomattavasti.

analyytikko Anton Tuomisalo

Talletuspankkien kannattavuus ja vakavaraisuus

	Pankkisektori			Kolme suurinta pankkiryhmittymää			Muut kotimaiset pankit		
Miljoonaa euroa	**30.6.2009**	**30.6.2008**	**Muutos, %**	**30.6.2009**	**30.6.2008**	**Muutos, %**	**30.6.2009**	**30.6.2008**	**Muutos, %**
Korkokate	1 816	2 093	-13	1 570	1 868	-16	245	225	9
Palkkiotuotot, netto	556	599	-7	444	462	-4	113	137	-18
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	734	211	247	692	193	260	42	19	125
Vahinko- ja henkivakutuustoiminnan nettotuotto	175	189	-8	160	178	-10	14	11	30
Muut tuotot yhteensä	151	104	45	111	86	29	39	16	152
Tuotot	3 432	3 197	7	2 977	2 787	7	454	408	11
Henkilöstökulut	855	834	3	710	691	3	145	142	2
Muut hallintokulut	509	554	-8	394	440	-10	115	114	1
Muut kulut	444	390	14	368	340	8	58	49	18
Kulut	1 808	1 778	2	1 471	1 471	0	317	304	4
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista sitoumuksista	421	34		393	34		28	0	
Liikevoitto/-tappio	1 203	1 385	-13	1 114	1 281	-13	109	104	5
Tase yhteensä	341 739	305 007	12	311 671	277 330	12	29 999	27 552	9
Oman pääoman tuotto (ROE), %	8,5	10,3		8,7	10,4		9,1	9,2	
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,5	0,7		0,5	0,8		0,6	0,6	
Kulu/tuotto-suhde, %	52,7	55,6		49,4	52,8		69,8	74,5	
Vakavaraisuussuhdeluku, %	13,7	13,5		13,3	13,2		18,1	17,2	
Tier 1 -vakavaraisuus, %	13,1	12,2		12,9	12,0		15,2	15,2	
Tappiopuskuri	8 295	8 149		6 976	7 051		1 318	1 098	

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot = arvopaperi- ja valuuttatoiminnan, sijoituskiinteistöjen ja myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot sekä osingot
Muut tuotot = liiketoiminnan muut tuotot ja mahdollinen osuus osakkuusyritysten tuloksesta
Oman pääoman tuotto (ROE), % = (liikevoitto ./. välittömät verot vuositasolla) / (oma pääoman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Koko pääoman tuotto (ROA), % = (liikevoitto./.välittömät verot vuositasolla) / (taseen loppusumman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Tunnusluvut voivat poiketa pankkien julkaisemista.

Lähde: Finanssivalvonta.

Talletuspankkien kannattavuus ja vakavaraisuus

	NPS-konserni			OP-Pohjola-ryhmä			Sampo Pankki -konserni		
Miljoonaa euroa	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %
Korkokate	743	1 042	-29	559	569	-2	268	257	5
Palkkiotuotot, netto	104	146	-29	251	223	12	89	93	-4
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	639	193	232	56	-27	305	-3	28	-111
Vahinko- ja henkivakutuustoiminnan nettotuotto	0	0		160	178	-10	0	0	
Muut tuotot yhteensä	35	14	140	52	54	-3	24	18	33
Tuotot	1 521	1 395	9	1 079	997	8	378	395	-4
Henkilöstökulut	287	262	10	327	310	5	96	119	-20
Muut hallintokulut	160	155	4	156	169	-7	77	117	-34
Muut kulut	78	69	13	239	226	6	51	46	11
Kulut	526	485	8	722	705	2	224	281	-20
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista sitoumuksista	160	26		75	9		157	-1	
Liikevoitto/-tappio	835	884	-5	281	283	-1	-3	115	-103
Tase yhteensä	206 837	176 666	17	77 643	71 493	9	27 191	29 171	-7
Oman pääoman tuotto (ROE), %	11,4	12,9		6,6	6,6		0,3	9,0	
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,6	0,9		0,5	0,6		0,0	0,6	
Kulu/tuotto-suhde, %	34,6	34,8		66,9	70,7		59,2	71,2	
Vakavaraisuussuhdeluku, %	13,8	14,2		12,0	12,3		14,1	10,8	
Tier 1 -vakavaraisuus, %	13,3	12,8		12,0	12,0		13,0	8,8	
Tappiopuskuri	4 268	4 768		1 604	1 727		1 104	557	

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot = arvopaperi- ja valuuttatoiminnan, sijoituskiinteistöjen ja myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot sekä osingot
Muut tuotot = liiketoiminnan muut tuotot ja mahdollinen osuus osakkuusyritysten tuloksesta
Oman pääoman tuotto (ROE), % = (liikevoitto ./. välittömät verot vuositasolla) / (oma pääoman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Koko pääoman tuotto (ROA), % = (liikevoitto./.välittömät verot vuositasolla) / (taseen loppusumman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Tunnusluvut voivat poiketa pankkien julkaisemista.

Lähde: Finanssivalvonta.

Talletuspankkien kannattavuus ja vakavaraisuus

	Aktia-konserni			Säästöpankit			Paikallisosuuspankit		
Miljoonaa euroa	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %
Korkokate	72	49	46	77	80	-4	46	54	-16
Palkkiotuotot, netto	21	22	-8	20	18	11	9	9	7
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	6	6	6	9	4	108	6	3	131
Vahinko- ja henkivakutuustoiminnan nettotuotto	14	11	30	0	0		0	0	
Muut tuotot yhteensä	2	4	-39	1	1	-29	1	1	-17
Tuotot	115	92	25	107	104	3	62	66	-7
Henkilöstökulut	39	33	20	31	29	7	17	17	4
Muut hallintokulut	22	19	15	25	24	5	14	14	4
Muut kulut	14	10	38	13	12	13	8	6	20
Kulut	76	62	21	69	64	7	40	37	7
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista sitoumuksista	18	0		3	-1		1	0	
Liikevoitto/-tappio	22	30	-26	34	40	-15	21	29	-28
Tase yhteensä	10 105	8 792	15	6 859	6 377	8	3 964	3 758	5
Oman pääoman tuotto (ROE), %	9,3	14,3		9,1	12,6		7,8	11,7	
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,3	0,6		0,8	1,1		0,8	1,2	
Kulu/tuotto-suhde, %	65,5	67,6		64,8	61,9		64,3	56,1	
Vakavaraisuussuhdeluku, %	14,7	12,8		21,7	22,2		21,1	21,5	
Tier 1 -vakavaraisuus, %	9,2	10,1		19,7	20,5		21,2	21,4	
Tappiopuskuri	226	154		498	465		305	290	

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot = arvopaperi- ja valuuttatoiminnan, sijoituskiinteistöjen ja myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot sekä osingot
Muut tuotot = liiketoiminnan muut tuotot ja mahdollinen osuus osakkuusyritysten tuloksesta
Oman pääoman tuotto (ROE), % = (liikevoitto ./. välittömät verot vuositasolla) / (oma pääoman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Koko pääoman tuotto (ROA), % = (liikevoitto./.välittömät verot vuositasolla) / (taseen loppusumman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Tunnusluvut voivat poiketa pankkien julkaisemista.

Lähde: Finanssivalvonta.

Talletuspankkien kannattavuus ja vakavaraisuus

Miljoonaa euroa	Ålandsbanken-konserni			S-Pankki			Tapiola Pankki -konserni		
	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %
Korkokate	19	21	-8	21	11	95	6	5	9
Palkkiotuotot, netto	12	9	27	2	1	40	11	9	21
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	4	1	213	0	0	7	0	0	240
Vahinko- ja henkivakutuustoiminnan nettotuotto	0	0		0	0		0	0	
Muut tuotot yhteensä	29	6	388	1	0	41	3	3	7
Tuotot	64	37	72	23	12	88	20	17	16
Henkilöstökulut	20	14	40	3	2	50	5	5	11
Muut hallintokulut	7	6	29	12	12	-4	13	13	3
Muut kulut	8	6	44	3	3	16	2	2	13
Kulut	35	25	38	18	17	5	20	19	6
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista sitoumuksista	2	0		3	0		0	0	
Liikevoitto/-tappio	27	12	128	2	-5	148	0	-2	76
Tase yhteensä	3 152	2 768	14	2 206	1 518	45	1 281	1 164	10
Oman pääoman tuotto (ROE), %	33,4	13,0		4,4	-20,7		-1,6	-11,5	
Koko pääoman tuotto (ROA), %	1,7	0,7		0,2	-0,7		-0,1	-0,4	
Kulu/tuotto-suhde, %	54,6	67,8		77,1	137,6		101,9	111,7	
Vakavaraisuussuhdeluku, %	12,6	13,3		21,3	10,3		14,9	10,5	
Tier 1 -vakavaraisuus, %	8,1	9,0		16,9	7,4		11,0	7,0	
Tappiopuskuri	72	61		70	10		38	10	

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot = arvopaperi- ja valuuttatoiminnan, sijoituskiinteistöjen ja myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot sekä osingot
Muut tuotot = liiketoiminnan muut tuotot ja mahdollinen osuus osakkuusyritysten tuloksesta
Oman pääoman tuotto (ROE), % = (liikevoitto ./. välittömät verot vuositasolla) / (oma pääoman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Koko pääoman tuotto (ROA), % = (liikevoitto./.välittömät verot vuositasolla) / (taseen loppusumman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Tunnusluvut voivat poiketa pankkien julkaisemista.

Lähde: Finanssivalvonta.

Talletuspankkien kannattavuus ja vakavaraisuus

Miljoonaa euroa	HYPO-konserni			Evli Pankki -konserni			eQ-konsolidointiryhmä		
	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %
Korkokate	-1	1	-165	2	-1	518	2	3	-42
Palkkiotuotot, netto	1	1	32	16	26	-38	9	14	-36
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	4	2	124	7	4	57	1	-3	144
Vahinko- ja henkivakutuustoiminnan nettotuotto	0	0		0	0		0	0	
Muut tuotot yhteensä	0	0		0	0	16	1	2	-61
Tuotot	4	3	24	26	31	-15	13	16	-22
Henkilöstökulut	1	1	-2	13	16	-21	6	8	-24
Muut hallintokulut	1	1	17	8	11	-30	4	6	-35
Muut kulut	0	0	14	3	3	-12	21	3	617
Kulut	2	2	9	23	30	-23	30	17	84
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista sitoumuksista	0	0		0	0		0	0	
Liikevoitto/-tappio	2	1	37	3	1	324	-18	0	-6 032
Tase yhteensä	673	673	0	693	1 237	-44	392	591	-34
Oman pääoman tuotto (ROE), %	3,4	2,5		7,0	0,7		-72,6	-1,3	
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,3	0,3		0,6	0,0		-9,3	-0,1	
Kulu/tuotto-suhde, %	54,1	61,6		88,4	97,7		240,2	101,9	
Vakavaraisuussuhdeluku, %	18,2	17,4		15,2	13,8		17,4	13,3	
Tier 1 -vakavaraisuus, %	16,3	15,4		15,2	13,8		17,7	13,3	
Tappiopuskuri	38	37		21	21		17	13	

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot = arvopaperi- ja valuuttatoiminnan, sijoituskiinteistöjen ja myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot sekä osingot
Muut tuotot = liiketoiminnan muut tuotot ja mahdollinen osuus osakkuusyritysten tuloksesta
Oman pääoman tuotto (ROE), % = (liikevoitto ./. välittömät verot vuositasolla) / (oma pääoman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Koko pääoman tuotto (ROA), % = (liikevoitto./.välittömät verot vuositasolla) / (taseen loppusumman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)
Tunnusluvut voivat poiketa pankkien julkaisemista.

Lähde: Finanssivalvonta.

Talletuspankkien kannattavuus ja vakavaraisuus

Miljoonaa euroa	SEB Gyllenberg Private Bank 30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	FIM-konserni 30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %	Sofia Pankki 30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %
Korkokate	0	2	-77	2	0	379	0	0	
Palkkiotuotot, netto	1	1	-25	11	27	-59	0	0	
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	0	0	-58	3	1	246	0	0	
Vahinko- ja henkivakutuustoiminnan nettotuotto	0	0		0	0		0	0	
Muut tuotot yhteensä	2	0		0	0	2 615	0	0	
Tuotot	3	3	8	16	28	-42	1	0	
Henkilöstökulut	0	0	-139	7	19	-63	3	0	
Muut hallintokulut	2	1	128	5	8	-42	2	0	
Muut kulut	0	0	1	4	5	-23	1	0	
Kulut	2	1	64	15	32	-51	6	0	
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista sitoumuksista	0	0		0	0		0	0	
Liikevoitto/-tappio	1	2	-42	1	-3	132	-5	0	
Tase yhteensä	209	384	-46	269	414	-35	264	0	
Oman pääoman tuotto (ROE), %	8,1	16		2,4	-4,3		-126,3		
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,5	1		0,4	-1,0		-7,2		
Kulu/tuotto-suhde, %	71,0	47		93,6	111,7		530,0		
Vakavaraisuussuhdeluku, %	21,0	12		19,8	20,9				
Tier 1 -vakavaraisuus, %	21,0	12		19,7	20,9				
Tappiopuskuri	10	5		23	31				

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot = arvopaperi- ja valuuttatoiminnan, sijoituskiinteistöjen ja myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot sekä osingot

Muut tuotot = liiketoiminnan muut tuotot ja mahdollinen osuus osakkuusyritysten tuloksesta

Oman pääoman tuotto (ROE), % = (liikevoitto ./. välittömät verot vuositasolla) / (oma pääoman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)

Koko pääoman tuotto (ROA), % = (liikevoitto./.välittömät verot vuositasolla) / (taseen loppusumman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)

Tunnusluvut voivat poiketa pankkien julkaisemista.

Lähde: Finanssivalvonta.

Talletuspankkien kannattavuus ja vakavaraisuus

Miljoonaa euroa	Ulkom. sivukonttorit 30.6.2009	30.6.2008	Muutos, %
Korkokate	67	66	1
Palkkiotuotot, netto	54	64	-16
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	13	12	13
Vahinko- ja henkivakutuustoiminnan nettotuotto			
Muut tuotot yhteensä	11	7	61
Tuotot	145	149	-3
Henkilöstökulut	45	61	-26
Muut hallintokulut	26	31	-15
Muut kulut	13	12	13
Kulut	85	104	-18
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista sitoumuksista	40	3	
Liikevoitto/-tappio	20	42	-51
Tase yhteensä	20 752	17 220	21
Oman pääoman tuotto (ROE), %	383	87	338
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0	0	-67
Kulu/tuotto-suhde, %	58,4	69,6	-16
Vakavaraisuussuhdeluku, %			
Tier 1 -vakavaraisuus, %			
Tappiopuskuri			

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot = arvopaperi- ja valuuttatoiminnan, sijoituskiinteistöjen ja myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot sekä osingot

Muut tuotot = liiketoiminnan muut tuotot ja mahdollinen osuus osakkuusyritysten tuloksesta

Oman pääoman tuotto (ROE), % = (liikevoitto ./. välittömät verot vuositasolla) / (oma pääoman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)

Koko pääoman tuotto (ROA), % = (liikevoitto./.välittömät verot vuositasolla) / (taseen loppusumman tarkastelujakson alun ja lopun keskiarvo)

Tunnusluvut voivat poiketa pankkien julkaisemista.

Lähde: Finanssivalvonta.

Suomalaiset pankit ovat vakavaraisia

Muutokset pankkisektorin[1] vakavaraisuudessa vähäisiä

Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhdeluku nousi alkuvuonna 13,7 %:iin (vuoden vaihteessa 13,6 %). Suomalaisten pankkien/pankkiryhmittymien vakavaraisuus vaihtelee 12 %:n ja 21,7 %:n välillä. Pankkiryhmätasolla vakavaraisuus on vähintäänkin kohtuullinen – myös kansainvälisesti katsottuna. Suomalaisten pankkien/pankkiryhmittymien vakavaraisuussuhdeluvut ylittävät selkeästi 8 %:n vähimmäisvaateen. Vähimmäisvaateen ylittävällä puskurilla katetaan mm. luottojen keskittymäriski, taseen korkoriski, liiketoimintariski ja taloudellisen toimintaympäristön heikkenemisen vaikutukset. Koko pankkisektorin pääomapuskurit olivat kesäkuun lopussa 2009 noin 8,3 mrd. euroa. Pankit ovat siirtyneet noudattamaan Basel II vakavaraisuussääntelyä vuosien 2007-2008 aikana ja siksi vertailun helpottamiseksi on kuvioon 1 lisätty omavaraisuusaste, jonka laskenta ei ole muuttunut Basel II -uudistuksen mukana.

Luottoriskin kehittyneiden menetelmien käyttöönotto on edelleen alkuvuonna laskenut omien varojen vaateita. Taantuman pääomavaateita nostava vaikutus on ollut vielä toistaiseksi lievää. Vuoden 2008 ensimmäisestä kvartaalista alkaen kaikki pankit ovat soveltaneet Basel II:n säännöksiä. Omien varojen vaateiden laskemisessa käytetyt kehittyneet laskentamenetelmät, joita eräät suuret pankit käyttävät, tuottavat usein aikaisempaa (Basel I) alemman riskivaateen.

Pankkisektorin vakavaraisuussuhdeluku, ensisijaisten omien varojen vakavaraisuussuhdeluku ja omavaraisuusaste

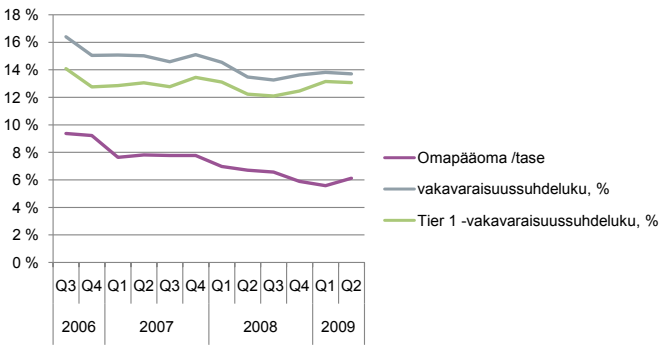

Lähde: Finanssivalvonta.

Mitään suurta muutosta ei siirtyminen Basel II:een kuitenkaan ole keralla vakavaraisuussuhdelukuihin aiheuttanut. Tämä johtuu osittain lattiasäännöstä, joka koskee riskivaateiden laskennassa kehittyneitä menetelmiä soveltavia pankkeja, sekä osittain siitä, että kehittyneitä menetelmiä käyttöönottaneet pankit ovat soveltaneet menetelmiä luottokantaansa vaiheittain. Lattiasääntöjen mukaan riskipainotetut erät saivat laskea viime vuonna 90 %:iin siitä, mitä ne olisivat Basel I -säännöin laskettuna. Tänä vuonna riskipainotetut erät ovat voineet laskea vastaavasti 80 %:iin. Tämä 80 %:n raja ei ole vuodenvaihteen jälkeen käytännössä rajoittanut kehittyneiden menetelmien käytön tuomaa hyötyä suomalaisilla pankeilla. Tosin lattiasäännös voi jälleen tulla rajoittavaksi, kun kehittyneiden menetelmien soveltamisen piiriin tulee suurempi osa niitä käyttävän pankin luottokannasta.

Tämän vuoden jälkeen lattiasääntöjen oli alkuperäisen aikataulun mukaan tarkoitus poistua. Niiden voimassaolon jatkamista nykyisellä 80 %:n tasolla kuitenkin suunnitellaan. Lattiasääntöjen jatkumista EU:ssa ja siten myös Suomessa muodossa tai toisessa on kannattanut enemmistö EU:n jäsenmaista.

Ensisijaisten omien varojen osuus kasvanut

Suomen pankkisektorilla omista varoista 95 % on ensisijaisia omia varoja ja niiden osuus on kasvanut hivenen vuoden alusta. Pääomalainojen osuus ensisijaisista omista varoista jäi alle 3 %:iin. Debentuurilainojen takaisinmaksu on pienentänyt toissijaisten omien varojen osuutta.

Uutta omanpääomanehtoista rahoitusta suomalaiset pankit ovat hankkineet osakeanneilla. Osakeanneilla uutta pääomaa ovat alkuvuonna hankkineet Pohjola Pankki, S-Pankki ja Sofia Pankki sekä Nordea Pankki Suomen ruotsalainen emoyhtiö.

1 Suomen vakavaraisuuslukuihin on laskettu kaikki kotimaiset talletuspankit sekä Suomessa toimivien ulkomaisten pankkien talletuspankkityttäret. Käytännössä Suomen aggregaattilukuja dominoi muutama pankkiryhmittymä. Nordea Pankki Suomen osuus pankkisektorin omista varoista ja omien varojen vaateesta on n. 50 %. Kolmen suurimman toimijan osuus pankkisektorin omista varoista ja omien varojen vaateesta on noin 90 %.

Luottoriskin omien varojen vaateet ennallaan tai hieman nousussa

Pankkien omien varojen vaadetta dominoi luottoriski vaade lähes 90 %:n osuudella. Yksittäisillä pankeilla/pankkiryhmillä vaateen osuus vaihtelee 98 ja 40 %:in välillä. Luottolaitoksia kannustetaan kehittämään riskienhallintaansa siten, että siirtyminen kehittyneempien menetelmien (sisäisten luottoluokitusten menetelmän, IRBA) käyttöön tuottaa yleensä standardimenetelmää alhaisempia pääomavaateita. Tästä syystä riskiltään keskimääräiselle luottosalkulle IRBA tuottaa alemman pääomavaateen kuin vähemmän kehittynyt standardimenetelmä.

Lukumääräisesti laskettuna suurin osa suomalaisista pankeista noudattaa edelleen standardimenetelmää vakavaraisuuslaskennassaan ja vain eräät suurimmat pankit ovat siirtyneet vaiheittain IRBA-menetelmien käyttöön. Standardimenetelmässä pääomavaateet riippuvat yksinkertaisimmillaan vastuiden sektorijaottelusta. 6/2008–6/2009 välisenä aikana standardimenetelmää käyttävien pankkien vastuut kasvoivat 10,3 %, mutta pääomavaateet pienenivät 0,44 %. Tämä selittyy pääosin pankkien sijoitustoiminnan kohdistumisesta korollisista arvopapereista vähemmän pääomaa vaativiin rahalaitosvastuisiin finanssikriisin aikana. Yksittäisillä pankeilla, joissa yritysten sekä kotitalouksien luotonanto kasvoi ja rahalaitosten vastuut pienenivät, pääomavaateet puolestaan kasvoivat.

Eräiden suurimpien pankkien siirtyminen käyttämään sisäisten luottoluokitusten menetelmää ja käytön laajentuminen asteittain uusiin vastuuryhmiin on alentanut luottoriskin pääomavaateita. Edellä mainitut lattiasäännöt kuitenkin jarruttavat pääomavaateiden laskua vakavaraisuuslaskennassa. Salkkujen siirtäminen vaiheittain IRBA:aan ja pankkien hyvinkin erilaiset vastuusalkkujen portfoliot vaikeuttavat sekä saatujen hyötyjen arviointia että keskinäistä vertailua. Luottosalkkujen keskimääräiset riskipainot ovat kuitenkin pienentyneet noin 10 % jo tehtyjen siirtojen myötä. Muutokset IRBA vastuiden riskipainoissa viime vuoden loppupuoliskolla olivat vielä erittäin pieniä, mutta kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla asiakaskunnan luottokelpoisuuden heikkeneminen on ollut nähtävissä tosin vain lievänä kasvuna pääomavaateissa, koska asiakkaiden luokitusväli voi pisimmillään olla yhden vuoden. Pieni pääomavaateen nousu korreloi lievän luottosalkun luottokelpoisuuden laskun kanssa. Taloudellisen taantuman jatkuessa pääomavaateet kasvavat kiihtyvällä vauhdilla, kun asiakkaiden luottokelpoisuudet jatkavat heikkenemistään ja hieman jälkijättöiset luokittelumenetelmät alkavat reagoivat muutoksiin. Ne pankit, jotka käyttävät pääomavaateen laskennassa Basel II:n mukaista standardimenetelmää (osuus pankkisektorin vastuukannasta 38 %), eivät altistu vastaavalle pääomavaateen vaihtelulle.

Pankkisektorin ensisijaiset ja toissijaiset omat varat sekä omien varojen vähimmäisvaatimus

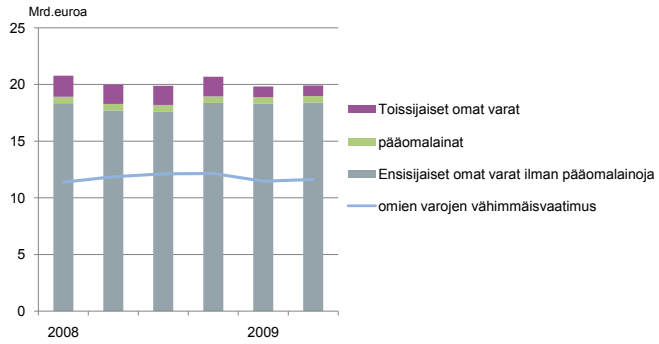

Lähde: Finanssivalvonta.

Markkinariskien pääomavaateet laskeneet vuoden vaihteesta

Vuoden 2009 markkinariskin pääomavaateen kehitys on ollut kaksijakoinen: ensimmäisellä kvartaalilla pääomavaateet laskivat ja toisella kvartaalilla sektorin yhteen laskettu markkinariskin pääomavaade kääntyi nousuun. Kasvusta huolimatta kesäkuun lopussa kaikkien markkinariskien pääomavaade oli vuoden vaihteen tasoa alhaisempi. Ensimmäisellä kvartaalilla lasku johtui ensisijassa korkosopimusten ja osakkeiden positioriskin pääomavaateen laskusta, kun taas toisella kvartaalilla kasvun aiheutti korkosopimusten pääomavaateen kasvu.

Koska pankkisektorin kokoerot ovat suuria ja markkinariskin pääomavaade on keskittynyt muutamiin pankkeihin, pankkisektorin yleiskuva ei välttämättä kerro yksittäisten pankkien kehityksestä. Onkin huomion arvoista, että vain aktiivisesti kauppaa käyvillä pankeilla pääomavaade on kasvanut toisella neljänneksellä, kun taas muiden pankkien markkinariskin pääomavaateet ovat laskeneet vuoden 2009 aikana tasaisesti.

Markkinariskin pääomavaade muodostaa koko pankkisektorin yhteen lasketusta omien varojen vaateesta noin kolme prosenttia. Yksittäisillä pankeilla markkinariskin pääomavaateen merkitys vaihtelee huomattavasti ja suurin osa markkinariskin pääomavaateesta on liikepankeilla. Näilläkin pankeilla markkinariskin aiheuttama omien varojen vaade on suhteessa luottoriskin aiheuttamaan omien varojen vaateeseen pieni, ja sen osuus omien varojen vaateesta on keskimäärin vain neljä prosenttia.

Operatiivisen riskin omien varojen vaade riippuvainen valvottavien korkokatteen ja tuottojen kehityksestä

Suurin osa valvottavista laskee operatiivisen riskin vakavaraisuusvaatimuksen perusmenetelmän mukaisesti, jolloin kolmen edellisen vuoden tilinpäätöksestä ns. tuottoindikaattoriin mukaan luettavien tuloslaskelman erien keskiarvoa painotetaan kertoimella 0,15. Kaksi merkittävää valvottavaa on ottanut käyttöön standardimenetelmän, jossa painokerroin vaihtelee liiketoiminta-alueittain. Kehittynyttä menetelmää (AMA) käyttävät vain erään ulkomaisen luottolaitoksen Suomessa olevat tytäryhtiöt.

Perus- ja standardimenetelmässä vakavaraisuusvaatimus määräytyy pääasiassa valvottavan korkokatteen sekä arvopaperikaupan tuloksen ja nettopalkkiotuottojen perusteella. On odotettavissa, että operatiivisen riskin vähimmäispääomavaatimus pienenee joissain valvottavissa, kun vaatimus lasketaan myös vuoden 2009 tilinpäätöstietojen perusteella. Suurilla talletuspankeilla operatiivisen riskin vakavaraisuusvaatimus on yleisesti alle 10 % koko vakavaraisuusvaatimuksesta, kun se pienillä sijoituspalveluyrityksillä voi nousta jopa yli 70 %:iin.

Pankkisektorin omien varojen vaateet ja taseen loppusumma

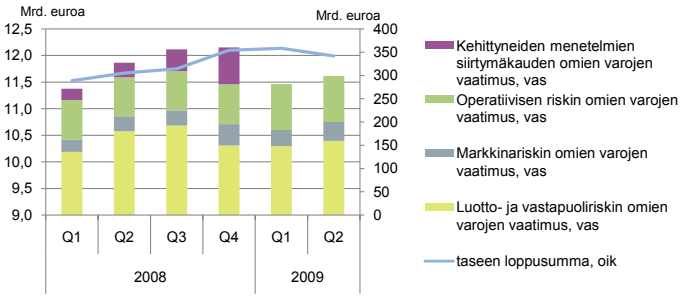

Lähde: Finanssivalvonta.

Myös rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuus hieman parantunut

Suomessa toimii kolme suomalaista rahoitus- ja vakuutusryhmittymää, joista kaksi on rahoituspainotteista ja yksi vakuutuspainotteinen. Rahoituspainotteisia ryhmittymiä ovat Aktia-ryhmä ja OP-Pohjola-ryhmä. Vakuutuspainotteinen ryhmittymä on Tapiola-ryhmä.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymä muodostuu, kun samassa konsernissa on sekä pankki- että vakuutustoimintaa. Rahoitus- ja vakuutusryhmittymiin kuuluvat pankit, sijoituspalveluyritykset ja vakuutusyhtiöt laskevat yhtiökohtaiset vakavaraisuusluvut normaalisti kutakin yhtiötä koskevien sektorikohtaisten säännösten mukaisesti. Tämän lisäksi rahoitus- ja vakuutusryhmittymiin kohdistuvaan lisävalvontaan kuuluu myös ryhmittymäkohtaisen vakavaraisuussuhdeluvun laskeminen. Tällä pyritään varmistamaan, että ryhmittymä on vakavarainen myös kokonaisuutena.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhdeluku saadaan vertaamalla ryhmittymän omia varoja suhteessa ryhmittymän riskeihin perustuvaan omien varojen vähimmäisvaatimukseen. Vakavaraisuussuhdeluvun tulee olla vähintään 1. Yleisesti voidaan todeta, että vakuutuspainotteisten ryhmittymien vakavaraisuusluvut ovat taipuvaisia olemaan korkeampia kuin pankkipainotteisten ryhmittymien. Tämä johtuu pankki- ja vakuutuspuolen erilaisista vakavaraisuusvaatimuksista, vaikka ryhmittymätason laskenta onkin yhtenäistetty.

Pankkitoiminnan osuus kaikkien ryhmittymien omien varojen vaateesta on noin 87 %. Jäljelle jäävä 13 % jakautuu puoliksi henki- ja vahinkovakuutustoiminnan kesken. Ryhmittymien aggregaattitason vakavaraisuus parani lievästi alkuvuoden aikana ja kesäkuun lopussa vakavaraisuussuhdeluku oli 1,6 (vuoden 2008 lopussa 1,5). Tämä tarkoittaa, että rahoitus- ja vakuutusryhmittymillä on omia varoja 1,6-kertaisesti verrattuna laissa vaadittuun vähimmäismäärään. Vakavaraisuus parani lähinnä omien varojen kasvun johdosta. Omien varojen kasvuun vaikutti lisäpääoman hankinta sekä käyvän arvon rahastoon kirjattujen ja omia varoja aikaisemmin alentaneiden arvonalentumisten pieneneminen.

analyytikko Olli Mattinen

Luottojen kysyntä laimeaa talouden taantumassa, ongelmaluottojen määrä kasvaa edelleen

Taloustilanteen heikkeneminen vähensi luottojen kysyntää entisestään

Pankkien luottokanta oli kesäkuun lopussa 159,5 mrd. euroa. Kannan vuosikasvu hidastui kesäkuussa 5,4 %:iin, kun edellisellä neljänneksellä kasvu ylsi vielä 8,4 %:iin. Luottokanta kasvoi maaliskuun lopusta enää 0,9 mrd. euroa[1].

Kotitalouksille myönnettyjä luottoja oli kesäkuussa 95,8 mrd. euroa ja yritysluottoja 56,2 mrd. euroa. Matala korkotaso ylläpiti vielä kotitalousluottojen kysyntää, mutta niiden kasvuvauhti hidastui kesäkuussa 5,5 prosenttiin edellisen neljänneksen 6,7 prosentista. Talouden taantuma näkyy erityisesti yritysluotoissa, joiden vuosikasvu hidastui kesäkuussa 5,4 prosenttiin, kun maaliskuun lopussa kasvu oli vielä 11,8 %. Yritysluototuksen vähenemisen taustalla on lähinnä investointien hiipuminen. Yritysluottokannan keskikorko laski vuoden alun 4,84 prosentista 2,85 prosenttiin kesäkuussa 2009. Yritysluottojen korkomarginaalit levenivät vuoden aikana.

Yritysten suhdannetilanne on pysynyt heikkona kesällä 2009.[2] Tilauskanta on matala, ja lähikuukausina tilanteen uskotaan yhä heikkenevän. Vaikka yritykset arvioivat laskun loivenevan ja suhdanteiden pohjan lähestyvän, merkittävää parannusta ei kuitenkaan odoteta loppuvuonna 2009. Pankkibarometrin[3] mukaan yritysten kiinnostus luotonottoon on edelleen heikkoa, mutta on kohentunut hieman aiempaan verrattuna. Joidenkin isojen erääntyvien syndikoitujen luottojen uudistamista on vaikeuttanut ulkomaisten rahoittajien varovaisuus.

Arviot kotitalouksien luotonkysynnän kasvusta eivät ole yhtä synkkiä kuin aikaisemmin. Kuluttajabarometrin[4] mukaan kotitaloudet arvioivat säästämismahdollisuutensa parantuneen ja ajankohtaa pidetään kannattavana myös lainanotolle. Näkemykset omasta ja Suomen taloudesta ovat vakiintuneet, mutta sen sijaan arviot omasta ja yleisestä työttömyydestä ovat synkät.

Asuntoluottojen kysyntä vaimentunut korkotason laskusta huolimatta

Tilastokeskuksen mukaan vanhojen kerros- ja rivitaloasuntojen hinnat nousivat huhti–kesäkuussa koko maassa 3,9 % edelliseen neljännekseen verrattuna. Edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna hinnat kuitenkin laskivat koko maassa. Alalla toimivien arvioiden mukaan asuntokauppa elpyi hieman keväällä, vaikka kauppoja tehtiin vielä selvästi vähemmän kuin vuotta aiemmin. Pidentyneet myyntiajat osoittavat myös markkinoiden epävakautta. Vaikka matala korkotaso tukee asuntomarkkinoita, se ei kuitenkaan lisää merkittävästi luotonottohalukkuutta nykyisessä tilanteessa. Asuntoluottojen vuosikasvu hidastui maaliskuun lopun 7,5 prosentista 6,2 prosenttiin kesäkuussa. Kotitalouksilla oli kesäkuun lopussa asuntolainaa 69,5 mrd. euroa, joka on noin 6 % enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Kannan kasvu edellisen neljänneksen lopusta oli ainoastaan 2 %.

Huhti–kesäkuussa pankit myönsivät uusia asuntolainoja[5] 5,1 mrd. euron arvosta, joka on 0,6 mrd. euroa (noin 10 %) vähemmän kuin alkuvuonna. Uusien asuntoluottojen keskikorko laski 2,58 prosenttiin kesäkuussa. Uusien asuntoluottojen marginaalit kääntyivät kesäkuussa lievään laskuun vuoden kestäneen nousun jälkeen.[6]

Ongelmaluottojen määrä ja arvonalentumistappiot kasvavat

Pankeilla oli kesäkuun lopussa erääntyneitä saamisia (maksamatta 30–90 pv) 1 103 milj. euroa, joka on 7 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Niiden suhde luotto- ja takauskantaan jäi kuitenkin 0,6 prosentin tasolle, kuten edellisvuoden vastaavaan aikaan.

1 Suomen Pankki, Rahoitusmarkkinat, tilastokatsaus 8/2009.
2 Elinkeinoelämän Keskusliitto, suhdannebarometri, 7/2009.
3 Finanssialan Keskusliitto, pankkibarometri II/2009.
4 Tilastokeskus, Kuluttajabarometri, 27.8 2009.
5 Uudet lainasopimukset sisältävät pankkien kaikki neljänneksen aikana tekemät uudet euromääräiset sopimukset. Mukana ovat myös sopimukset, jotka syntyvät olemassa olevien lainojen uudelleenneuvottelujen tuloksena, esim. viitekorkojen vaihdon takia.
6 Suomen Pankki, Rahoitusmarkkinat, tilastokatsaus 8/2009.

Järjestämättömiä saamisia[7] oli 1 277 milj. euroa (kuvio), ja niiden vuosikasvu kesäkuussa oli 58 % (heinäkuussa 62 %). Luotto- ja takauskantaan suhteutettuna määrä nousi 0,7 prosenttiin, joka vastaa tilannetta vuosina 2000–2001. Lamavuosina 1992–1993 suhdeluku ylitti jopa 9 %. Järjestämättömien saamisten kannan kuukausittaisen kasvun perusteella arvioituna järjestämättömiä saamisia saattaa olla vuoden loppupuolella jo 2,0 mrd. euroa, jolloin suhdeluku voi nousta yli 1 prosentin. Järjestämättömien saamisten kanta pienenee yleensä joulukuussa arvonalentumiskirjausten seurauksena.

Pankkien nettomääräiset arvonalentumistappiot kasvoivat tuntuvasti (kuvio) ja olivat kesäkuussa lopussa 421 milj. euroa (34 milj. euroa 6/2008), mutta ovat suhteessa luotto- ja takauskantaan edelleen alhaiset 0,23 %. Vuonna 1992 tämä suhdeluku oli peräti 3,7 %. Kuluvana vuonna yrityssektorin rahoituksesta aiheutuneet arvonalentumistappiot ovat kasvaneet suhteellisesti nopeammin kuin kotitalousluotoista kirjatut tappiot. Matala korkotaso auttaa asiakkaita selviytymään lainanhoidosta, ja se on hidastanut ongelmaluottojen kasvua.

Yrityssektorin järjestämättömät luotot kasvaneet nopeasti

Yrityssektorin järjestämättömien luottojen määrä oli kesäkuussa 345 milj. euroa, joka on 64 % enemmän kuin vuoden vaihteessa. Yritysten järjestämättömien luottojen suhteellinen osuus yritysluotoista ja takauksista nousi kesäkuussa 0,55 prosenttiin (0,29 % 6/2008). Järjestämättömien luottojen suhteellinen osuus luottokannasta oli keskimääräistä suurempi majoitus- ja ravitsemistoiminnassa (1,48 %), rakentamisessa (1,09 %) ja kuljetuksessa (1,04 %). Vuoden 2009 alusta voimaan tulleen toimialauudistuksen vuoksi toimialatiedot eivät ole vertailtavissa edellisvuoden vastaavan ajankohdan lukuihin. Kesäkuun 2009 lukujen perusteella heikkenevä talouden kehitys on suuririskisistä ja suhdanneherkistä toimialoista nähtävissä eniten rakentamisessa.

Pankkikonsernien järjestämättömät saamiset ja arvonalentumistappiot

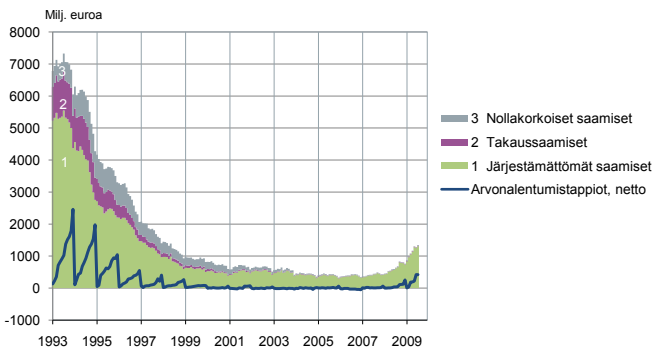

Lähde: Finanssivalvonta.

Yritysten konkurssien määrä kasvanut ja maksuhäiriöt lisääntyneet

Konkursseja pantiin tammi-heinäkuussa 2009 vireille Tilastokeskuksen mukaan 37 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Konkurssien määrä kasvoi maa-, metsä- ja kalataloutta lukuun ottamatta kaikilla päätoimialoilla. Eniten konkurssit lisääntyivät rakentamisessa. Yritysten uusien maksuhäiriöiden määrä kasvoi tammi–kesäkuussa lähes 40 % enemmän kuin viime vuonna samana ajanjaksona. Kaikkiaan yritysten ja yksityishenkilöiden maksuhäiriöt lisääntyivät lähes viidenneksellä.[8]

Kotitalouksien hoitamattomat lainat lisääntyneet edelleen

Kotitalouksien järjestämättömien luottojen määrä oli kesäkuussa 599 milj. euroa. Kasvu vuoden alusta on 32 %, mikä osoittaa kotitalouksien lainanhoitokyvyn heikkenemistä. Järjestämättömien luottojen osuus kotitalouksille myönnetyistä luotoista nousi kesäkuussa 0,64 %:iin (0,39 % 6/2008), joka on edelleen matala verrattuna lamavuosien 1992–93 tasoon, jolloin se oli kotitalouksilla 6–7 %. Kotitalouksien lainanhoito-ongelmat alkavat näkyä yhä merkittävämmin maksuhäiriöiden määrän kasvuna; Asiakastiedon mukaan yksityishenkilöiden uudet maksuhäiriöt kasvoivat tammi-kesäkuussa 17 %. Perintäyrityksiä työllistävät aiempaa enemmän kulutusluotot ja maksamatta jääneet vuokrat sekä kunnallisten maksujen rästit. Ensi vuonna myös asuntolainoja ennustetaan tulevan perintään toisin kuin vielä tänä vuonna.

7 Järjestämättömät saamiset = järjestämättömät saamiset (erääntyneinä ja maksamatta vähintään 90 pv) + takaussaamiset + nollakorkoiset konsernin ulkopuoliset saamiset
8 Suomen Asiakastieto Oy, 6.7.2009.

Taantuman syveneminen näkyy ongelmaluottojen ja luottotappioiden kasvuna

Taloussuhdanteen huononeminen on hidastanut luottojen kysyntää. Yritysten ja kotitalouksien maksuvaikeudet ovat vuoden kuluessa selvästi lisääntyneet, kun mittarina käytetään ongelmaluottojen suhteellista osuutta myönnettyjen luottojen määrästä. Nykyisestään heikentyvä työllisyystilanne ennakoi kotitalouksien velkaongelmien kasvua edelleen. Matala korkotaso helpottaa osittain asuntovelallisten lainanhoitoa, mutta viime vuosina otetut suuret asuntolainat voivat aiheuttaa vaikeuksia entistä useammalle velalliselle. Talouden tilanne tuntuu jo maksuvaikeuksiin joutuvien yritysten ja henkilöiden määrän kasvuna, minkä johdosta pankkien arvonalentumistappioiden odotetaan kasvavan nopeasti loppuvuotta kohden.

riskiasiantuntija Seppo Pitkänen

Pankkien korkoriskit maltillisessa kasvussa, erityisesti tuloriski

Rahamarkkinakorkojen laskun aiheuttamat uhkakuvat

Jo kaksi vuotta rahoitusmarkkinoilla velloneen kriisin aikaansaama reaalitalouden nopea ja erittäin voimakas lamaannus ajoi euroalueen rahamarkkinakorot syöksyyn vuoden 2008 lopussa Euroopan keskuspankin koronlaskujen seurauksena. Vuoden 2009 puolella laskua vauhditti inflaatio-odotusten lasku ja erityisesti luottoriskilisien normalisoituminen. Kesäkuun loppuun mennessä rahamarkkinakorot olivat laskeneet lokakuun 2008 huippulukemista noin prosentin tasolle. Rahamarkkinakorot ovat pudonneet viimeisen 11 kuukauden aikana ennen näkemättömän voimakkaasti historiallisen alhaiselle tasolle.

Konsensusennusteet odottavat euroalueen talouden kääntyvän varovaiseen nousuun vuoden 2010 ensimmäisellä vuosineljänneksellä ja inflaation oletetaan pysyvän matalana vielä pitkään. Pitkittynyt talouden taantuma uhkaa pitää korkotason ennätyksellisen alhaisena tämän hetkisten ennusteiden mukaan aina ensi vuoden puolelle, minkä jälkeen rahamarkkinakorkojen odotetaan kääntyvän nousuun. On luonnollisesti mahdollista, että talous ei lähde kasvuun odotetusti ja että korot eivät nouse vaan jatkavat laskuaan.

Euriborkorkojen kehitys 2004/01-2009/08 ja korko-odotuksia vuodelle 2009 ja 2010

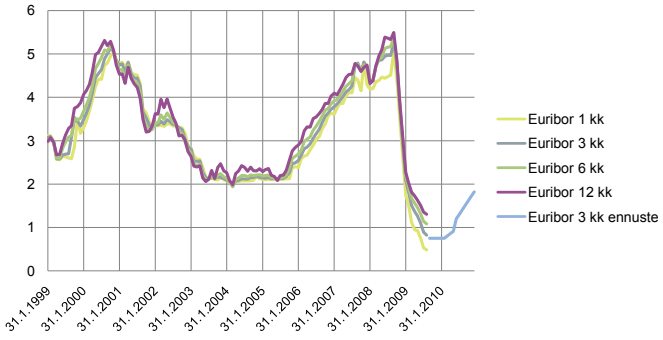

Lähde: Bloomberg.

Rahamarkkinakorkojen kehitys ajanjaksolla 1999/01–2009/08 sekä korkojohdannaisten hintojen perusteella laskettu odotus kolmen kuukauden euriborkoron kehitykselle 1.9.2009 eteenpäin.

Pankkisektorin rahoituskatteen kehitystä vuonna 2009 ja 2010 uhkaavat tekijät ovat säilyneet alkuvuoteen verrattuna lähes muuttumattomina ja ovat

1) luotonannon kasvun tyrehtyminen sekä

2) alhaisen korkotason vaikutukset pankkien korkomarginaaliin.

Näiden tekijöiden vaikutuksia pankkisektorin rahoituskatteeseen analysoidaan seuraavassa.

Talletuspankkien rahoituskate paineen alla

Tuloriskillä tarkoitetaan pankin korkoherkkien saamisten ja velkojen maturiteettiepätasapainoista aiheutuvaa vaikutusta vuoden aikana kertyvään rahoituskatteeseen markkinakorkojen muuttuessa, kun taserakenteen oletetaan pysyvän muuttumattomana. Riskiä laskettaessa tulevan 12 kk:n tase- ja johdannaiseristä koostuvat saamiset ja velat jaetaan maturiteettiluokkiin erääntymisajan tai korontarkistushetken mukaan. Maturiteettiluokkakohtaisten saamisten ja velkojen välisen epätasapainon perusteella pystytään arvioimaan koron muutosten vaikutusta pankkisektorin rahoituskatteeseen. Vaikutus saadaan laskemalla yhteen mahdollisten ylijäämien sijoittamisesta tarkasteluajanjakson loppuun saatavat tuotot ja mahdollisten alijäämien rahoittamisesta aiheutuvat kulut.

Tuloriskilaskelmat perustuvat seuraavien keskeisten oletusten varaan

- Pankkisektorin anto- ja ottolainauksen välinen keskimääräinen korkomarginaali pysyy muuttumattomana ja
- Pankkisektorin taserakenne ja sen koko pysyvät muuttumattomina vuoden mittaisen tarkasteluajanjakson loppuun asti.

Vuoden 2009 aikana korkomarginaali on laskenut puolisen prosenttiyksikköä. Vaikka pankkien markkinaehtoinen varainhankinta on vuoden toisesta kvartaalista lähtien halventunut ja vaikka pankit ovat jossain määrin siirtäneet kasvaneet varainhankinnan kustannuksensa asiakkaiden lainamarginaaleihin, ei tämä ole riittänyt estämään korkomarginaalin rapautumista. Edelleen on olemassa merkkejä lainamarginaalien leventymisen pysähtymisestä. Onkin mahdollista, että korkomarginaali supistuu edelleen, sillä talletuskannalle maksettava korko joustaa alaspäin huomattavasti hitaammin kuin euriborkorkoja viiveellä seuraava lainakannan keskikorko. Lisäksi lainakannan kasvun tyrehtyessä talletusrahoituksen rooli vakaana ja edullisena rahoitusmuotona on korostunut, mikä saattaa kiihdyttää pankkien välistä kilpailua talletuksista ja supistaa korkomarginaalia entisestään.

Näistä uhkakuvista huolimatta analyysissä käytettyä oletusta korkomarginaalin säilymisestä muuttumattomana loppuvuodelle 2009 voidaan pitää varsin kohtuullisena oletuksena. Korkomarginaalin kutistumisella olisi alla esitettyihin tuloksiin verrattuna pankkisektorin tuloriskiä kasvattava vaikutus.

Korkomarginaalin hitaasta kapenemisesta huolimatta kasvoi pankkisektorin rahoituskate merkittävästi aina vuoden 2008 viimeiseen neljännekseen asti. Rahoituskatteen suotuisa kehitys selittyy luottokannan voimakkaalla kasvulla. Luottokannan kasvuvauhti on kuitenkin hiipunut tämän vuoden aikana siten, että kuukausimuutos on pudonnut kesäkuun loppuun mennessä jo nollan tuntumaan. Tästä syystä oletusta pankkisektorin taserakenteen muuttumattomuudesta, eli luotonannon kasvun tyrehtymisestä, voidaan pitää lyhyellä aikavälillä varsin hyvänä oletuksena todellisuudesta. Pankkisektorin luottokannan kasvun säilyminen positiivisena pienentäisi tuloriskiä verrattuna alla esitettyihin tuloksiin.

Jatkossa esitettävissä tuloriskilaskelmissa on korkomuutoksena käytetty oletusta koko korkokäyrän yhden prosenttiyksikön pysyvästä noususta. Koska tehdyt riskilaskelmat ovat lineaarisia koron muutoksen suhteen, voidaan esitettyjä

Pankkisektorin keskikorot, marginaali ja kolmen kuukauden euriborkoron kehitys

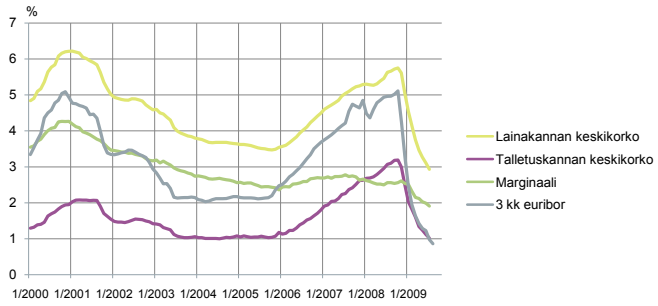

Lähde: Suomen Pankki.

Kuvassa on esitetty pankkisektorin antolainauksen keskikorko (Lainakannan keskikorko), pankkien talletuksille maksama keskikorko (Talletuskannan keskikorko), näiden välinen erotus (Marginaali) ja kolmen kuukauden euriborkorko (3 kk euribor).

tuloksia skaalaamalla approksimoida rahoituskatteen herkkyyttä erikokoisille ja suuntaisille koronmuutoksille. Tuloksia tulkittaessa on tosin muistettava, että korkomuutoksen kasvattaminen heikentää tulosten luotettavuutta.

Verrattuna vuoden 2008 tilanteeseen suomalaisten talletuspankkien absoluuttinen tuloriski ja rahoituskatteeseen suhteutettu tuloriski ovat kasvaneet johtuen lähinnä velkojen maturiteettirakenteen lyhentymisestä. Yhden prosenttiyksikön koronmuutoksen aiheuttama tuloriski oli kesäkuun 2009 lopussa 553 miljoonaa euroa (451 miljoonaa euroa vuoden 2008 lopussa), ja vuodenvaihteen rahoituskatteeseen suhteutettuna 14 % (11 %). Toisin sanoen, markkinakorkojen laskiessa (noustessa) yhdellä prosenttiyksiköllä pienenisi (kasvaisi) talletuspankkien rahoituskate noin 553 miljoonalla eurolla.

Vaikka absoluuttinen tuloriski on kasvanut vuoden alusta, estää erittäin matala korkotaso riskin voimakkaan realisoitumisen, sillä korot eivät voi laskea alle nollatason. Sen sijaan korkojen kääntyessä nousuun parantaisi kasvanut korkoherkkyys talletuspankkien rahoituskatetta huomattavasti.

Euriborkäyrä on laskenut kautta linjan vuoden alusta 2 % yksiköllä ja korkojen ennustetaan pysyvän suurin piirtein nykyisellä tasollaan vuoden 2009 loppuun asti. Toteutuessaan tämä korkoskenaario uhkaa aiheuttaa pankkisektorin rahoituskatteeseen tänä vuonna lähes miljardin euron loven viime vuoteen verrattuna, mikä vastaa noin 20 % vuoden 2008 rahoituskatteesta.

Koska talletuspankkien korkomarginaalin supistuminen muodostaa merkittävän riskin rahoituskatteen kehitykselle, on mielenkiintoista analysoida, lainakannan koron ja talletuskannan koron erotuksen supistumisen vaikutusta talletuspankkien rahoituskatteeseen. Jos edellä mainittujen erien marginaali kutistuisi äkillisesti 0.5 % yksiköllä, mitä voidaan pitää nykytilanteessa konservatiivisena oletuksena, olisi tällä talletuspankkien seuraavan 12 kk:n aikana rahoituskatteeseen noin 180 miljoonan euron negatiivinen vaikutus.

Talletuspankkien korkoriskit 3/2006–6/2009 korkojen noustessa yhdellä prosenttiyksiköllä

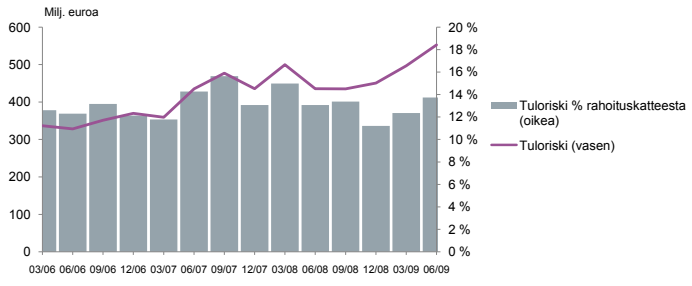

Lähde: Finanssivalvonta.

Erityisen suuren uhkakuvan talletuspankkien rahoituskatteelle vuonna 2009 muodostaa edelleen skenaario, missä markkinakorot painuisivat lähelle nollaa, samanaikaisesti supistaen anto- ja ottolainauksen korkomarginaalia, ja alhaisesta korkotasosta huolimatta luotonannon volyymi säilyisi alavireisenä. Vaikka skenaario toteutuessaan laskisi talletuspankkien korkokatetta merkittävästi, ei se yksinään riitä uhkaamaan pankkisektorin vakavaraisuutta.

Taloudellisen arvon menetelmällä arvioidut korkoriskit matalia

Taloudellisen arvon menetelmällä arvioitua pankkisektorin korkoriskiä voidaan pitää matalana. Korkojen noustessa (laskiessa) äkillisesti kahdella prosenttiyksiköllä laskisi (nousisi) pankkisektorin taseen korkoherkkien erien nykyarvo runsaat miljardi euroa, mikä vastaa alle 5 % pankkien omista varoista. Aggregaattitason riski on huomattavasti pienempi kuin vakavaraisuusvaatimuksia koskevassa direktiivissä asetettu riskiraja, minkä mukaan ±2 % yksikön korkojen muutoksen aikaansaama taloudellisen arvon lasku ei saa ylittää 20 % pankin omista varoista. Riskiluvun alhaisuus selittyy mm. sillä, että pankkisektorin rahoitustoiminnan korkoherkkien erien maturiteetit ovat korkoherkkyys mielessä tyypillisesti varsin lyhyitä, koska valtaosa myönnetyistä luotoista on sidottu vaihtuviin korkoihin (euribor- ja primekorkoihin) ja vastaavasti lainojen rahoitukseen käytettävien velkaerien maturiteetit ovat yhtä lailla lyhyitä. Nykyarvoperusteisen riskiluvun alhaisuus seuraa suoraan siitä, että saamis-/velkaerän nykyarvon herkkyys koron muutoksille on sitä alhaisempi, mitä lyhyempi on kyseisen erän maturiteetti. Toinen selittävä tekijä on vaihtelu pankeittain.

riskiasiantuntija Janne Kainu

ARVIOINTIMENETELMÄT

Finanssivalvonta seuraa säännöllisen raportoinnin avulla pankkien rahoitustoimintaan liittyviä korkoriskejä. Rahoitustoiminnan (rahoitustaseen, banking book) korkoriskillä tarkoitetaan pankin kaikkia muita kuin suoranaiseen kaupankäyntitoimintaan liittyviä korkotason muutoksista aiheutuvia riskejä. Korkotason muutokset aiheuttavat pankeille sekä tulo- että nykyarvoperusteista riskiä.

Tuloriskillä tarkoitetaan pankin saamisten ja velkojen maturiteettiepätasapainoista aiheutuvaa vaikutusta vuoden aikana kertyvään rahoituskatteeseen markkinakorkojen muuttuessa, kun taserakenteen oletetaan pysyvän muuttumattomana. Pankkisektorin tuloriskiä on Finanssivalvonnassa (Rahoitustarkastuksessa) seurattu jo vuosien ajan.

Nykyarvoperusteisella riskillä tarkoitetaan korkotason muutoksen aikaansaamaa rahoitustoiminnan (rahoitustaseen) korkoherkkien erien taloudellisen arvon (nykyarvon) alentumista. Pankkien vakavaraisuusvaatimuksia koskeva direktiivi (2006/48/EY) edellyttää Finanssivalvontaa seuraamaan pankkien nykyarvomenetelmän mukaisia korkoriskejä. Tästä johtuen taloudellisen arvon lähestymistapaan perustuva pankkien riskiraportointi Finanssivalvonnalle alkoi vuoden 2008 kesäkuun lopun tilanteesta.

Kaupankäyntivaraston korkoriski katetaan Basel II -vakavaraisuussääntelykehikon pilari 1:ssä. Sen sijaan rahoitustoiminnan korkoriski on yksi merkittävimmistä pilari 2 -markkinariskeistä, jotka pankkien on itse tunnistettava, analysoitava ja joiden kattamiseen heidän on varattava riittävästi pääomaa.

Molemmat rahoitustoiminnan korkoriskimittarit ovat olennaisia ja toisiaan täydentäviä mittareita. Tuloriskimittarilla mitataan ja hallitaan korkomuutosten aiheuttamaa pankin rahoituskatteen kehitykseen liittyvää epävarmuutta. Koska rahoituskate muodostaa merkittävän osan perinteisen pankkiliiketoiminnan tuotoista, on tuloriskin hallinnalla merkittävä rooli pankkien kassavirtoihin liittyvien epävarmuuksien hallinnassa.

Nykyarvoperusteisessa lähestymistavassa tarkastellaan korkoriskejä pankin taloudellisen arvon näkökulmasta. Riskienhallinnalla pyritään suojautumaan odottamattomien korkoliikkeiden aikaansaamilta taloudellisen arvon alentumisilta. Toisin sanoen, taloudellisen arvon lähestymistavassa tavoitteena on pankin taseriskien kokonaisvaltainen hallinta, kun taas tuloriskin hallinnalla pyritään takaamaan pankille riittävä kassavirtojen kertymä kaikissa mahdollisissa toimintaolosuhteissa.

Yksinkertaisin ja yleisimmin käytetty tapa hallita rahoitustoiminnan korkoriskejä on huolehtia, että taseen saamis- ja velkapuolen erien maturiteettiepätasapainot säilyvät pieninä. Suurin osa taseen tulo- ja nykyarvoperusteisen korkoriskin suojaamisesta toteutetaan nimenomaan vastakkaisilla tase-erillä. Korkoriskien arviointimenetelmät sekä niissä käytetyt oletukset on kuvattu alla.

Tuloriskin arviointimenetelmä

Tuloriskillä tarkoitetaan koronmuutoksen vaikutusta pankkien rahoituskatteeseen vuoden aikana tarkasteluhetkestä eteenpäin. Riskiä laskettaessa tase- ja johdannaiseristä koostuvat saamiset ja velat jaetaan alle vuoden ajanjaksolla maturiteettiluokkiin erääntymisajan tai korontarkistushetken mukaan. Näiden maturiteettiluokkien saamisten ja velkojen välisen epätasapainon perusteella lasketaan koron muutoksen vaikutus. Vaikutus rahoituskatteeseen saadaan laskemalla yhteen mahdollisten ylijäämien sijoittamisesta tarkasteluajanjakson loppuun saatavat tuotot ja mahdollisten alijäämien rahoittamisesta aiheutuvat kulut.

Finanssivalvonnan käyttämissä tuloriskilaskelmissa korkomuutoksena käytetään oletusta koko korkokäyrän yhden prosenttiyksikön pysyvästä noususta. Koron nousun vaikutusta rahoituskatteeseen arvioitaessa olettaen, ettei taseen rakenne vuoden mittaisen tarkasteluajanjakson aikana muutu.

Vaadittaessa maksettavien talletusten käsittelyssä tehdyillä oletuksilla on tuloriskilaskelmassa keskeinen merkitys. Mitä pidempi viive koron nousun (laskun) ja vaadittaessa maksettavien talletusten hinnoittelu-ajankohtien välillä on, sitä positiivisempi (negatiivisempi) vaikutus koron nousulla (laskulla) on pankkien tulokseen. Havaintojen perusteella, pankkien tasehallinnan näkökulmasta, tallettajien käyttäytyminen on osoittautunut varsin joustamattomaksi korkojen muutokselle. Peruslaskelmassa talletukset on laitettu 9–12 kuukauden maturiteettiluokkaan, eli talletus-

ten maturiteettioletuksena on käytetty 10,5:tä kuukautta.

Peruslaskelman antamia tuloksia täydennetään käyttämällä edellisestä poikkeavia oletuksia vaadittaessa maksettavien talletusten uudelleenhinnoitteluviiveestä (Stressitesti 1). Näiden laskelmien tarkoituksena on tarkastella tehtyjen oletusten vaikutusta riskilaskelman antamiin tuloksiin.

Nykyarvoperusteisen korkoriskin arviointimenetelmä

Nykyarvoperusteisella korkoriskillä tarkoitetaan korkotason muutoksen aikaansaamaa rahoitustoiminnan (rahoitus-taseen) korkoherkkien erien taloudellisen arvon (nykyarvon) alentumista, missä taloudellisella arvolla tarkoitetaan rahoitustaseen erien tuottamien nettokassavirtojen diskontattua odotusarvoa.

Riskiä laskettaessa tase- ja johdannaiseristä koostuvat saamiset ja velat jaetaan maturiteettiluokkiin erääntymisajan tai korontarkistushetken mukaan. Näiden maturiteettiluokkien saamisten ja velkojen välisen epätasapainon perusteella lasketaan koron muutoksen vaikutus pankin taloudelliseen arvoon. Vaikutuksen laskemiseksi on ensin muodostettava maturiteettiluokittaiset nettopositiot vähentämällä kussakin maturiteettiluokassa velkapuolen erät varoista. Koron muutoksen vaikutus taloudelliseen arvoon saadaan kertomalla nettopositiot maturiteettiluokittain erien duraatioestimaateilla, jotka kuvaavat tietyn maturiteettisten erien hinnan herkkyyttä koronmuutoksille, ja oletetuilla koronmuutoksilla kussakin maturiteettiluokassa.

Finanssivalvonnan käyttämissä nykyarvoperusteisissa riskilaskelmissa korkomuutoksena käytetään oletusta koko korkokäyrän yhden prosenttiyksikön pysyvästä noususta. Peruslaskelmia täydennetään korkokäyrän muodonmuutoksia kuvaavilla skenaarioilla.

Pankkien maksuvalmiustilanne parantunut

Finanssikriisin vaikutus likviditeettitilanteeseen lieventynyt

Alun perin elokuussa 2007 alkaneen finanssikriisin vaikutukset rahoitusmarkkinoiden likviditeettitilanteeseen ovat merkittävästi lieventyneet kesän aikana verrattuna syksyn 2008 tilanteeseen. Keskuspankkien merkittävät toimet rahoituksen saatavuuden turvaamiseksi sekä valtioiden varainhankinnan vakuudeksi antamat takaukset ovat merkinneet rahoituksen saatavuuden parantumista. Tilanteen normalisoituminen rahoitusmarkkinoilla näkyy myös rahoituksen hintaan sisältyvien riskilisien laskussa.

Suomessa talletusrahoituksen voimakas kasvu hidastui keväällä

Pankkien talletuskannan kasvu hidastui alkuvuodesta 2009 selvästi. Kun vuotuinen kasvu oli 2008 joulukuussa ollut 12,9 %, oli vastaava kasvu Suomen Pankin tilastokatsauksen 8/2009 mukaan hidastunut 5,7 %:iin kesäkuussa 2009. Talletusten määrä pysyi lähes ennallaan maaliskuusta kesäkuuhun 2009. Määräaikaisten talletusten määrä on pienentynyt, mutta käyttelytilien ja vaadittaessa maksettavien määrä kasvoi kesäkuuhun 2009 mennessä vuositasolla 17,4 %. Kotitalouksille maksettava keskimääräinen korko talletuksista on laskenut puoleen vuodenvaihteen 2,54 %:n tasosta. Talletusrahoitus on selvästi markkinaehtoista rahoitusta edullisempaa.

Pankkien talletusten määrä vastasi kesäkuussa 2009 keskimäärin 78 % niiden saamisista yleisöltä ja julkisyhteisöiltä. Tunnusluku kääntyi vuoden 2007 syksyllä nousuun monen vuoden laskevan trendin jälkeen, ja nousu on jyrkentynyt viime aikoina antolainauksen kasvun hidastumisen myötä. Tallettajien luottamuksen rahoitusjärjestelmään voidaan katsoa säilyneen hyvänä. Talletusten on havaittu olevan suhteellisen muuttumattomia yleisessä markkinahäiriössä, joten niiden suuren osuuden pankkien varainhankinnasta voidaan katsoa pienentävän pankkien haavoittuvuutta markkinahäiriötilanteissa.[1]

1 Kotitalouksien osuus kaikista euromääräisistä talletuksista on ollut koko 2000-luvun ajan 67-72 %.

Pitkäaikaisen markkinaehtoisen rahoituksen hinta on laskenut kriisin huippuluvuista

Suomalaisten pankkienkin pitkäaikaisen rahoituksen saatavuus on parantunut rahoituskriisin osittaisen laukeamisen jälkeen. Rakenteellisen rahoitusriskin torjumiseksi pankit hankkivat pitkäaikaista rahoitusta kevään aikana huolimatta korkeasta hinnasta. Suomalaisilla pankeilla ei ole ollut ongelmia pitkäaikaisen rahoituksen hankinnassa eikä pankeilla ole ollut tarvetta tukeutua valtion takauksiin markkinaehtoisessa varainhankinnassaan. Pitkäaikaisen rahoituksen huomattavan hinnan alenemisen vuoksi joukkovelkakirjalainojen liikkeeseenlaskuja on tehty enenevässä määrin kevään ja kesän aikana. Talletuspankkien joukkovelkakirjalainojen kanta oli kuitenkin 4 % pienempi kuin vuosi sitten (kesäkuussa 14,9 miljardia euroa)

Likviditeettikriisin helpottumisen jälkeen pankkien on taas mahdollista hakea jopa viiden vuoden pituista rahoitusta sekä katetuilla kiinteistövakuudellisilla joukkovelkakirjalainoilla (covered bonds) että senior-lainoilla. Vakuudellisen rahoituksen suhteellinen edullisuus verrattuna vakuudettomaan rahoitukseen on kaventunut kesän mittaan.

Pankit ovat varautuneet epävarman tilanteen jatkumiseen kasvattamalla likviditeettireservejä

Likviditeettitilanne pankeissa on säilynyt hyvänä rahoituksen saatavuuden paranemisen ja hinnan alenemisen johdosta. Käteisten varojen ja erilaisten keskuspankkirahoitukseen oikeuttavien saamistodistusten määrä oli kesäkuussa noin 15 miljardia euroa.

Pankit ovat lisäksi kiinnittäneet huomiota keskuspankkivakuuksien riittävyyteen muun muassa kehittämällä valmiuksia arvopaperistaa asunto- ja muita luottoja sekä käyttää yritysluottoja keskuspankkirahoituksen vakuuksina. Vaikka likviditeettitilanne on syksyn ja talven tilanteesta parantunut, on pankkien syytä varautua säilyttämään riittävät puskurit likvidejä, vähäriskisiä helposti rahaksi muutettavia tai vakuuskelpoisia arvopapereita.

riskiasiantuntija Tuomo Malin ja
riskiasiantuntija Jaana Suihko

LIKVIDITEETTIRISKI

Likviditeettiriski jakautuu pitkäaikaiseen, rakenteelliseen rahoitusriskiin ja lyhytaikaisten kassavirtojen epätasapainosta syntyvään maksuvalmiusriskiin. Pitkäaikaista, rakenteellista rahoitusriskiä seurataan arvioimalla, kuinka paljon taseen varoja ja erityisesti antolainausta on rahoitettu talletuksilla ja markkinaehtoisilla velkalähteillä.

Lyhytaikaisen maksuvalmiusriskin mittaaminen perustuu maturiteettiluokittaisten tuloista ja menoista aiheutuneiden kassavirtojen erotukseen. Kassavirtojen laskennassa otetaan huomioon myös taseen ulkopuoliset erät. Tämä maturiteettiepätasapainosta syntyvä erotus osoittaa sen määrän, joka pankin on joko sijoitettava tai rahoitettava saamisten ja velkojen erääntyessä kussakin maturiteettiluokassa.

Talletukset ja saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä, miljardia euroa

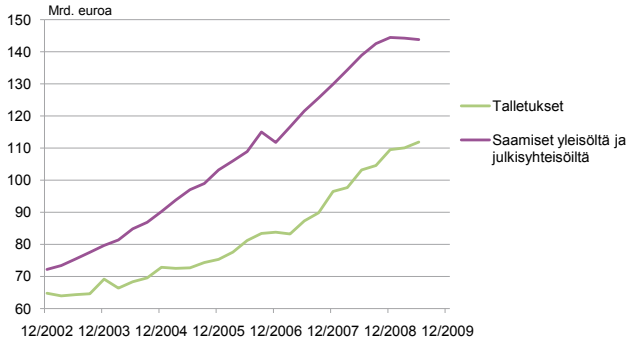

Lähde: Finanssivalvonta.

Talletukset prosenttia saamisista yleisöltä ja julkisyhteisöiltä

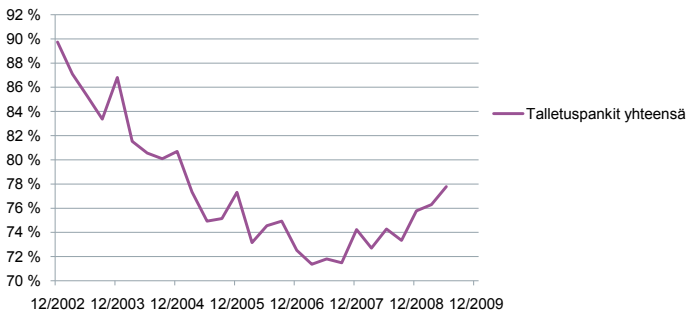

Lähde: Finanssivalvonta.

Vakuutuslaitosten vakavaraisuus on kohentunut sijoitusmarkkinoiden elpyessä

Työeläkevakuutuslaitosten toimintapääomat ovat kasvaneet

Finanssikriisi johti työeläkevakuutuslaitosten vakavaraisuutta koskevan määräaikaisen lain[1] säätämiseen vuoden 2008 lopulla. Työeläkevakuutusyhtiöiden toimintapääomat olivat vuoden 2008 tilinpäätöksessä noin 9 miljardia euroa. Eläkesäätiöiden ja -kassojen toimintapääomat olivat vuoden lopussa yhteensä 1,3 miljardia euroa, mutta laskivat edelleen vuoden ensimmäisen neljänneksen aikana 1,2 miljardiin euroon. Kesäkuun loppuun mennessä sekä yhtiöiden että eläkesäätiöiden ja -kassojen toimintapääomat olivat yhteenlaskettuna kasvaneet vuodenvaihteeseen verrattuna, työeläkevakuutusyhtiöiden ja -eläkesäätiöiden osalta noin 20 % ja eläkekassojen osalta noin 6 %.

Toimintapääomat olivat kesäkuun lopussa, em. määräaikaislain helpotukset huomioiden, hyvällä tasolla. Yhtiöiden yhteenlaskettu toimintapääoma oli 17,9 % (10,7 mrd. €) vastuuvelasta kun se ilman määräaikaislain vaikutusta olisi ollut 13,2 %. Vastaavasti eläkekassojen yhteenlaskettu toimintapääoma oli 30,9 % (0,6 mrd. €) vastuuvelasta ja ilman poikkeuslain mukaisia eriä 25,7 %. Eläkesäätiöillä vastaavat luvut olivat 26,3 % (0,9 mrd. €) ja 21,1 %. Määräaikaislain positiivinen vaikutus toimintapääomiin oli koko järjestelmän tasolla 2,7 miljardia euroa. Lisäksi toimintapääoman vähimmäismäärä aleni n. 3 miljardia euroa määräaikaislain vuoksi.

Työeläkevakuutusyhtiöiden keskimääräinen sitoutuneen pääoman tuotto käyvin arvoin oli 5,00 %, eläkekassojen 2,98 % ja eläkesäätiöiden 5,97 %. Työeläkevakuutusyhtiöiden, eläkesäätiöiden ja -kassojen kesken omaisuuslajikohtaisten tuottojen välillä on runsaasti hajontaa. Vuoden ensimmäisen puoliskon aikana esimerkiksi kiinteistösijoitusten tuotoissa on suuria eroja ja tappioita on aiheutunut mm. kiinteistöihin sijoittavista sijoitusrahastoista ja yhteissijoitusyrityksistä.

Työeläkelaitoksen vakavaraisuus eli toimintapääoman määrä vaikuttaa suoraan sen riskinottokykyyn sijoitustoiminnassa ja siten sijoitustoiminnan tavoiteltavissa olevaan tuottoon. Vakavaraisuusvaatimus määräytyy sijoitusomaisuuden riskillisyyden mukaan toimintapääoman toimiessa puskurina sijoitustoiminnan heilahteluille. Jos toimintapääomia on vähän, työeläkelaitoksen mahdollisuudet ottaa sijoitustoiminnassa riskiä ja tavoitella korkeampia tuottoja ovat rajoitetummat. Yhtiöiden haasteena onkin saada olemassa olevilla toimintapääomilla riittävää tuottoa eläkevaroille. Sosiaali- ja

1 Laki lakisääteistä eläkevakuutustoimintaa harjoittavien eläkelaitosten vanhuuseläkkeiden rahastointia ja toimintapääomaa koskevien säännösten väliaikaisesta muuttamisesta (853/2008). Ajalta ennen 22.12.2008 työeläkevakuutusyhtiöiden toimintapääoman vähimmäismäärävaatimus on 2/3 vakavaraisuusrajasta ja TyEL-säätiöillä ja -kassoilla 1/3 vakavaraisuusrajasta. Aikana 22.12.2008 - 31.12.2010 vähimmäismäärävaatimus on poikkeuksellisesti työeläkevakuutusyhtiöillä 2 % ja TyEL-eläkesäätiöillä ja -kassoilla 1 % vakavaraisuusrajan perusteena olevasta vastuuvelasta.

Työeläkevakuutusyhtiöiden toimintapääomien kehitys

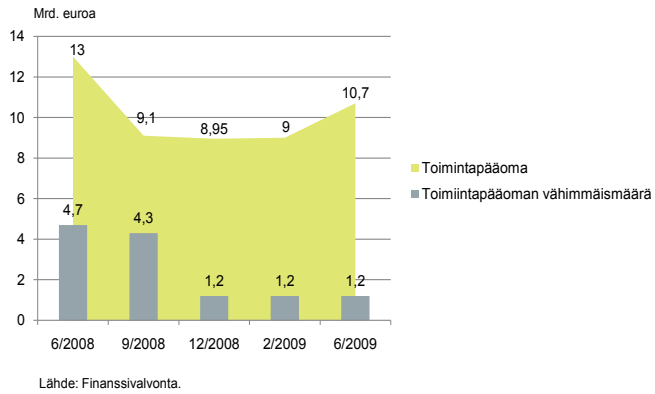

Lähde: Finanssivalvonta.

Työeläkelaitosten sijoitustoiminnan nettotuotto sitoutuneelle pääomalle (käyvin arvoin)

Lähde: Finanssivalvonta.

terveysministeriö on asettanut työryhmän selvittämän yksityisten alojen työeläkejärjestelmän vakavaraisuussääntelyn uudistamistarpeita ottaen huomioon syksyllä 2008 alkanut finanssi- ja talouskriisi.

Sijoitustoiminnan tuotot paransivat henkivakuutusyhtiöiden vakavaraisuutta

Henkivakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu toimintapääoma kasvoi vuoden alusta 21 % noin 3,2 miljardiin euroon. Vakavaraisuus oli keskimäärin tyydyttävällä tasolla. Kasvusta suurin osa selittyy sijoitustoiminnan parantuneilla tuotoilla. Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin oli vuoden ensimmäisen puoliskon aikana 2,8 %. Lisäksi useiden henkivakuutusyhtiöiden vakavaraisuutta on vahvistettu vuosina 2008–2009 tehdyillä pääomituksilla, yhteensä 580 miljoonalla eurolla. Yhtiöiden yhteenlaskettu toimintapääoma on noin kolminkertainen vähimmäismäärään nähden.

Yhteenlaskettuna henkivakuutusyhtiöiden vakavaraisuuspääoma nousi 14,2 %:iin vastuuvelasta. Vakavaraisuuspääoma sisältää toimintapääoman ja tasoitusmäärän (eli vastuuvelkaan sisältyvän vakuutusliikkeen heilahteluja tasoittavan erän).

Henkivakuutuksen kannattavuutta mittaava liikekustannussuhde heikkeni

Henkivakuutusyhtiöiden vakuutusliikkeen kannattavuutta mitataan mm. liikekustannussuhteella. Se mittaa liikekulujen ja korvausten selvittelykulujen suhdetta näitä kuluja varten vakuutusmaksussa kerättyyn osaan eli kuormitustuloon. Jotta kuluja varten varattu määrä riittäisi niiden kattamiseen, tulisi liikekustannussuhteen olla alle sata. Liikekustannussuhde oli kesäkuun lopussa yhteenlaskettuna 100,6 %. Näin ollen henkivakuutusyhtiöiden oli katettava osa kuluistaan esim. sijoitustuotoilla. Vuosi sitten liikekustannussuhde oli alle 100 %.

Useissa henkivakuutusyhtiöissä merkittävä osa vanhemmasta vakuutuskannasta sisältää korkealla laskuperustekorolla myönnettyjä vakuutuksia. Vuoden 2008 lopussa 4,25 ja 4,50 prosentin laskuperustekorolla myönnettyjen vakuutusten yhteenlaskettu vastuuvelka oli 10,7 miljardia euroa ja vastaavasti 3,50 prosentin laskuperustekorollisten vakuutusten vastuuvelka oli 6,7 miljardia euroa. Tilinpäätöksessä 2008 henkivakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu vastuuvelka oli 29,6 miljardia euroa eli kohtuullisen suuri osa vastuuvelasta on korkealla laskuperustekorolla myönnettyjä vakuutuksia. Laskuperustekoron määritellessä sijoitettujen varojen vähimmäistuottovaatimuksen asettaa nykyinen sijoitusmarkkinaympäristö ja matala korkotaso henkivakuutusyhtiöille merkittävän haasteen.

Vahinkovakuutusyhtiöiden vakavaraisuus on hyvällä tasolla

Vahinkovakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu toimintapääoma on kasvanut vuoden alusta 15 % 2 miljardiin euroon ja on nyt 324,6 % vähimmäismäärästä. Vahinkovakuutuksen vakavaraisuutta mitataan myös vakavaraisuuspää-

Henkivakuutusyhtiöiden toimintapääomien suhde vähimmäismäärään

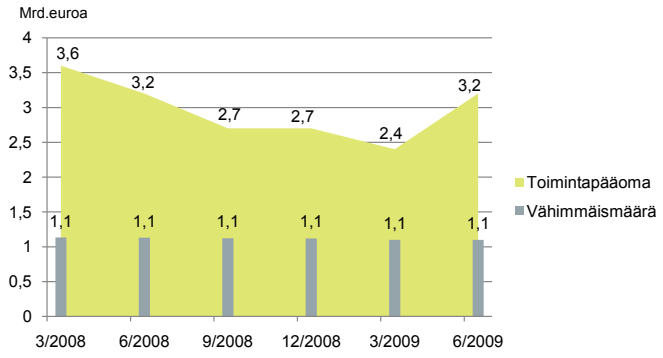

Lähde: Finanssivalvonta.

Vahinkovakuutusyhtiöiden toimintapääoma ja sen suhde vähimmäismäärään

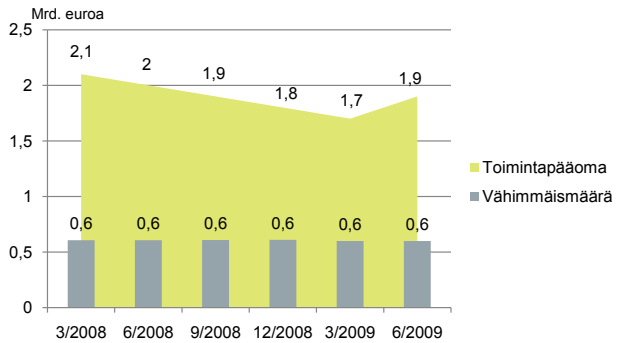

Lähde: Finanssivalvonta.

oman suhteella 12 kuukauden vakuutusmaksutuloon eli vastuunkantokyvyllä. Vakavaraisuuspääoma muodostuu toimintapääomasta lisättynä tasoitusmäärällä, joka on runsasvahinkoisia vuosia varten vastuuvelkaan tehty varaus. Vahinkovakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu vastuukantokyky oli 133,8 % kesäkuun lopussa. Vahinkovakuutusyhtiöiden vakavaraisuus on hyvällä tasolla. Vahinkovakuutusyhtiöiden nettotuotto sitoutuneelle pääomalle oli vuoden ensimmäisellä puoliskolla 3,3 %.

Vahinkovakuutuksessa vakuutusliikkeen kannattavuus on parantunut

Vuoden 2009 ensimmäisen puoliskon aikana yhdistetty kulusuhde[2] parani hieman ja oli nyt 98,0 % kun se vuoden 2008 tilinpäätöksessä oli 99,7 %. Yhtiökohtaiset erot ovat kuitenkin suuria.

Vahinkovakuutustoiminnan maksutulon kasvu on pysähtynyt vuoden alkupuoliskolla ja mikäli kansantalouden kehitys on epäsuotuisa, voidaan tilanteen olettaa säilyvän samanlaisena vuoden toisella puoliskolla. Vahinkovakuutustuotteiden kysyntä etenkin yritysvakuutusten osalta on pitkälti riippuvainen talouden aktiviteetista, samalla myös korvattavien vahinkojen määrä yleensä laskee.

2) Yhdistetty kulusuhde = (korvauskulut + liikekulut)/vakuutusmaksutuotot

analyytikko Teija Korpiaho

Vahinkovakuutusyhtiöiden vakavaraisuus

Vahinkovakuutusyhtiöt (1.000 euro)	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.3.2009	30.6.2009
Oma pääoma	1 465 192	1 686 290	1 387 340	1 371 952	1 528 090
Pääomalainat	105 000	65 000	115 000	115 700	115 700
Toimintapääoma	2 064 213	2 243 687	1 759 695	1 697 847	1 974 562
Vakavaraisuuspääoma	3 813 876	4 184 187	3 783 721	3 733 643	4 050 260
Vastuuvelka ilman tasoitusmäärää	6 780 307	7 047 738	7 317 213	8 076 293	8 046 106
Toimintapääoma vähimmäismäärästä					
Yhteenlaskettu	353,9 %	374,8 %	288,5 %	276,9 %	324,6 %
Alin	120,6 %	111,1 %	122,1 %	118,9 %	112,9 %
Vakavaraisuuspääoma vastuuvelasta (vakavaraisuusaste)					
Yhteenlaskettu	56,2 %	59,4 %	51,8 %	46,2 %	50,3 %
Alin	24,0 %	28,3 %	21,9 %	20,8 %	25,9 %
Vakavaraisuuspääoma 12 kk. vakuutusmaksutuotoista (vastuunkantokyky)					
Yhteenlaskettu	132,0 %	145,7 %	126,9 %	122,7 %	133,8 %
Alin*	32,4 %	37,0 %	36,8 %	36,8 %	39,9 %

*poislukien run-off, jälleenvakuutusyhtiöt

Lähde: Finanssivalvonta.

Henkivakuutusyhtiöiden vakavaraisuus

Henkivakuutusyhtiöt (1.000 euro)	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.3.2009	30.6.2009
Oma pääoma	2 087 939	2 126 875	1 475 337	1 721 690	2 099 768
Pääomalainat	304 808	302 787	357 865	357 865	357 904
Toimintapääoma	4 726 787	4 095 536	2 665 383	2 431 583	3 237 017
Vakavaraisuuspääoma	4 892 692	4 274 157	2 864 809	2 632 720	3 440 511
Vastuuvelka*	25 433 511	25 932 408	24 466 005	24 219 051	24 309 991
Toimintapääoma vähimmäismäärästä					
Yhteenlaskettu	423,2 %	358,8 %	242,9 %	223,4 %	297,7 %
Alin	270,3 %	226,9 %	124,6 %	118,0 %	184,5 %
Vakavaraisuuspääoma vastuuvelasta (vakavaraisuusaste)					
Yhteenlaskettu	19,2 %	16,5 %	11,7 %	10,9 %	14,2 %
Alin	11,5 %	10,5 %	6,2 %	6,4 %	8,3 %

*Vastuuvelka vähennettynä tasoitusmäärällä ja 75 % sijoitussidonnaisesta vastuuvelasta

Lähde: Finanssivalvonta.

Työeläkevakuutusyhtiöiden vakavaraisuus

Työeläkevakuutusyhtiöt (1.000 euro)	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.3.2009	30.6.2009
Oma pääoma	295 078	310 647	325 027	325 157	326 786
Toimintapääoma	17 107 026	17 662 713	8 951 904	9 040 359	10 739 185
Vastuuvelka	54 666 611	59 007 480	58 357 485	58 272 096	60 006 071
Toimintapääoma vähimmäismäärästä **					
Yhteenlaskettu	338,1 %	289,7 %	767,0 %	775,7 %	895,0 %
Alin	262,4 %	249,6 %	644,1 %	591,1 %	694,0 %
Toimintapääoma vastuuvelasta (vakavaraisuusaste)					
Yhteenlaskettu	31,3 %	29,9 %	15,3 %	15,5 %	17,9 %
Alin	24,3 %	21,3 %	12,9 %	11,8 %	13,9 %
Toimintapääoma vakavaraisuusrajasta					
Yhteenlaskettu	225,4 %	193,1 %	244,5 %	247,4 %	275,2 %
Alin	174,9 %	166,4 %	199,4 %	206,4 %	241,4 %

** Ajalta ennen 22.12.2008 työeläkevakuutusyhtiöiden toimintapääoman vähimmäismäärävaatimus on 2/3 vakavaraisuusrajasta ja TyEL-säätiöillä ja -kassoilla 1/3 vakavaraisuusrajasta.
Aikana 22.12.2008 - 31.12.2010 vähimmäismäärävaatimus on poikkeuksellisesti työeläkevakuutusyhtiöillä 2 % ja TyEL-eläkesäätiöillä ja -kassoilla 1 % vakavaraisuusrajan perusteena olevasta vastuuvelasta.

Lähde: Finanssivalvonta.

Eläkesäätiöiden vakavaraisuus

Eläkesäätiöt (1.000 euro)	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.3.2009	30.6.2009
Toimintapääoma	1 312 907	1 286 570	715 967	649 682	850 670
Toimintapääoma vähimmäismäärästä**					
Yhteenlaskettu	993,5 %	816,3 %	2255,2 %	2041,1 %	2625,9 %
Alin	513,7 %	362,7 %	950,9 %	341,0 %	1231,6 %
Toimintapääoma eläkevastuusta (vakavaraisuusaste)					
Yhteenlaskettu	32,5 %	31,4 %	22,5 %	20,4 %	26,3 %
Alin	4,5 %	7,3 %	9,5 %	3,4 %	12,3 %
Toimintapääoma vakavaraisuusrajasta					
Yhteenlaskettu	331,2 %	272,1 %	351,7 %	319,3 %	376,9 %
Alin	171,2 %	120,9 %	101,6 %	34,8 %	192,6 %

** Ajalta ennen 22.12.2008 työeläkevakuutusyhtiöiden toimintapääoman vähimmäismäärävaatimus on 2/3 vakavaraisuusrajasta ja TyEL-säätiöillä ja -kassoilla 1/3 vakavaraisuusrajasta.
Aikana 22.12.2008 - 31.12.2010 vähimmäismäärävaatimus on poikkeuksellisesti työeläkevakuutusyhtiöillä 2 % ja TyEL-eläkesäätiöillä ja -kassoilla 1 % vakavaraisuusrajan perusteena olevasta vastuuvelasta.

Lähde: Finanssivalvonta.

Eläkekassojen vakavaraisuus

Eläkekassat (1.000 euro)	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.3.2009	30.6.2009
Toimintapääoma	806 762	851 521	605 347	554 294	641 073
Toimintapääoma vähimmäismäärästä**					
Yhteenlaskettu	991,8 %	828,0 %	2985,1 %	2693,6 %	3093,8 %
Alin	694,7 %	300,0 %	839,0 %	1173,5 %	1152,0 %
Toimintapääoma vastuuvelasta (vakavaraisuusaste)					
Yhteenlaskettu	43,7 %	40,5 %	29,9 %	26,9 %	30,9 %
Alin	19,8 %	8,6 %	8,4 %	11,7 %	11,5 %
Toimintapääoma vakavaraisuusrajasta					
Yhteenlaskettu	330,6 %	276,0 %	397,2 %	372,3 %	384,5 %
Alin	231,6 %	100,0 %	141,1 %	202,3 %	196,5 %

** Ajalta ennen 22.12.2008 työeläkevakuutusyhtiöiden toimintapääoman vähimmäismäärävaatimus on 2/3 vakavaraisuusrajasta ja TyEL-säätiöillä ja -kassoilla 1/3 vakavaraisuusrajasta.
Aikana 22.12.2008 - 31.12.2010 vähimmäismäärävaatimus on poikkeuksellisesti työeläkevakuutusyhtiöillä 2 % ja TyEL-eläkesäätiöillä ja -kassoilla 1 % vakavaraisuusrajan perusteena olevasta vastuuvelasta.

Lähde: Finanssivalvonta.

Vakuutuslaitosten sijoitusallokaatioissa korostunut turvaavuus finanssikriisin seurauksena

Finanssikriisin takia vakuutuslaitosten sijoitustoiminnan tulos oli viime vuonna heikko. Riskit toteutuivat aiheuttaen merkittäviä tappioita henki- ja työeläkevakuutusyhtiöille. Tilanne sijoitusmarkkinoilla heikkeni vielä tämän vuoden alkupuolella. Keväällä alkanut keskeisten sijoituskohteiden arvon nousu on kuitenkin parantanut erityisesti työeläkelaitosten tilannetta vuodenvaihteeseen verrattuna.

Yksityisen sektorin vakuutuslaitosten (työeläkevakuutusyhtiöt, -säätiöt ja -kassat) yhteenlaskettu sijoitusten käypä arvo oli kesäkuun lopussa yhteensä 115 miljardia euroa kun arvo vuodenvaihteessa oli 104 miljardia euroa. Työeläkelaitosten osuus sijoituksista oli yhteensä 78 miljardia euroa. Henkivakuutusyhtiöiden sijoitusten arvo oli 26 miljardia euroa ja vahinkovakuutusyhtiöiden 12 miljardia euroa. Julkisen sektorin eläkevaroja hoitavien Kuntien eläkevakuutuksen ja Valtiokonttorin sijoitusten käyvät arvot olivat 22 ja 11 miljardia euroa.

Vuoden alkupuoliskon sijoitustuotoissa on suuria eroja sekä vakuutusalan sektorien (työeläke-, henki- ja vahinkovakuutus) että vakuutuslaitosten välillä. Tämä selittyy pitkälti sijoitusallokaatioiden ja johdannaisinstrumenttien käytön eroilla.

Sijoitusallokaatioiden viimeaikaisten muutosten havainnollistamiseksi verrataan viimeisintä eli kesäkuun 2009 lopun tilannetta vuoden 2008 loppuun. Koska finanssikriisi vaikutti merkittävästi vakuutuslaitosten sijoitusallokaatioihin, niiden vertailuja tehdään myös vuoden 2007 lopun tilanteeseen. Silloin finanssikriisi ei ollut vielä merkittävästi vaikuttanut sijoitusallokaatioihin.

Finanssikriisin seurauksena sijoitusallokaatioissa on tapahtunut matalamman odotetun tuoton ja alemman riskin sisältävien sijoituskohteiden osuuden kasvu eli turvaavuuden korostuminen. Samalla luottoriskin merkitys on kasvanut yritysriskillisten joukkovelkakirjalainasijoitusten osuuden kasvun takia.

Työeläkevakuutusyhtiöt vähentäneet osakesijoituksia kriisin seurauksena

Työeläkevakuutusyhtiöiden sijoitusvarallisuuden määrä on noussut viime vuoden lopun 67,3 miljardista eurosta kesäkuun loppuun mennessä 71,3 miljardiin euroon. Pääasiallisena syynä tähän ovat olleet parantuneet sijoitustuotot (5 % sitoutuneelle pääomalle kesäkuun loppuun mennessä), mitkä ovat johtuneet erityisesti osakemarkkinoiden ja yritysriskillisten joukkovelkakirjalainojen kohonneista tuotoista. Syynä tähän on se, että keskeiset osakeindeksit ovat kohonneet vuoden alun tasolta ja luottoriskimarginaalien supistumisen seurauksena joukkovelkakirjojen tuotot ovat olleet hyviä. Tämä näkyy lievästi kasvaneina toimintapääomina (varojen ja velkojen erotus). Toimintapääoma toimii muun muassa puskurina sijoitustoiminnan riskejä vastaan. Julkisen sektorin suurimpien eläkelaitosten, Kuntien eläkevakuutuksen ja Valtion eläkerahaston sijoitustoiminnan tuotot olivat 6,5 % ja 5,3 % vuoden ensi puoliskolla.

Kesäkuun lopussa sijoituksista 55 % oli joukkovelkakirjalainoja. Joukkovelkakirjalainojen jakauma valtion lainoihin ja yrityslainoihin on pysynyt lähes ennallaan tämän vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Lainasijoitusten korkoriskiä mittaava duraatio on vajaat viisi vuotta, mitä voidaan pitää,

Työeläkevakuutusyhtiöiden riskikorjattu sijoitusjakauma 31.12.2007 ja 30.6.2009

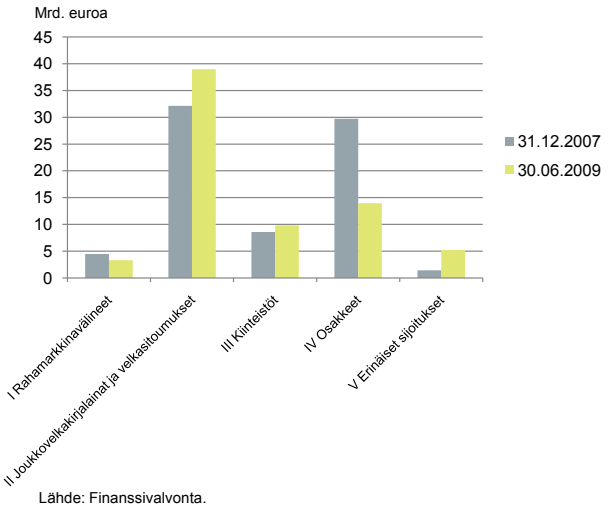

Lähde: Finanssivalvonta.

työeläkevakuutusyhtiöin vastuiden luonne huomioon ottaen, tavanomaisena arvona.

Osakesijoitusten osuus oli noussut hieman viime vuoden lopun tilanteeseen verrattuna, mutta sijoitusjakaumissa on merkittäviä eroja yksittäisten työeläkeyhtiöiden välillä. Hedge –rahastot, joiden osuus kaikista sijoituksista on vajaat 7 %, sisältyvät käytetyssä luokituksessa osakkeiden luokkaan. Niiden osuus pieneni hieman alkuvuonna ja määrä vaihtelee yhtiöiden välillä merkittävästi. Riippuen yhtiöiden tekemistä rahastovalinnoista, tuoton vaihtelu hedge – rahastosijoituksissa oli erittäin suurta.

Merkittävin muutos sijoitusallokaatiossa finanssikriisiä edeltäneeseen tilanteeseen verrattuna on osakesijoitusten osuuden pienentyminen. Vuoden 2007 lopussa osakesijoitusten osuus kaikista sijoituksista oli noin 39 %, kun niiden osuus tämän vuoden kesäkuun lopussa oli enää vajaat 20 %. Luvussa on huomioitu johdannaisilla myydyn osakeriskin osuus, noin 3 % kaikista sijoituksista. Joukkovelkakirjojen osuus sijoituksista oli ennen finanssikriisiä 42 %. Kesäkuun loppuun mennessä osuus oli kasvanut 13 % -yksikköä. Kiinteistöjen osuus oli kesäkuussa 14 % (2 % -yksikön nousu).

Avoimien korkojohdannaissijoitusten määrä on kasvanut huomattavasti, 0,3 miljardista eurosta 1,9 miljardiin euroon tämän vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Myös osakejohdannaissijoitusten määrä on kasvanut. Niiden vaikutus on ollut kuitenkin kokonaisuutena osakeriskiä pienentävä sekä viime vuoden lopussa että tämän vuoden kesäkuussa.

Henkivakuutusyhtiöillä suuri paino joukkovelkakirjalainasijoituksissa

Henkivakuutusyhtiöiden sijoitusomaisuuden arvo oli kuluvan vuoden kesäkuun lopussa 26,2 miljardia euroa. Suurin osa (60 %) henkivakuutusyhtiöiden omaisuudesta oli sijoitettuna joukkovelkakirjalainoihin. Ne ovat painottuneet yritysriskillisiin sijoituksiin. Joukkovelkakirjalainojen duraatio on 4,3 vuotta, jota voidaan pitää liiketoiminnan luonteen näkökulmasta neutraalina. Sijoitustoiminnan nettotuotto tämän vuoden ensimmäisellä puoliskolla oli 2,8 %.

Osakkeiden osuus on pysynyt lähes ennallaan vuoden 2008 lopun tilanteeseen verrattuna. Rahamarkkinavälineiden osuuden merkittävä kasvu johtui siitä, että vuodenvaihteessa erää pienensi huomattavasti johdannaissopimusten laskennallinen vastaerä.

Finanssikriisiä edeltäneeseen tilanteeseen (vuoden 2007 loppu) verrattuna merkittävin muutos on joukkovelkakirjasijoitusten osuuden merkittävä kasvu 42 % osuudesta kesäkuun 60 % osuuteen sekä rahamarkkinasijoitusten osuuden pieneminen 29 % osuudesta kesäkuun 15 % osuuteen. Koska yritysriskillisten joukkovelkakirjasijoitusten osuus on samalla kasvanut, luottoriski tulee korostumaan perinteisesti merkittävän osakeriskin ohella. Osakkeiden osuus oli kesäkuun lopussa 16 %, mikä on 6 % -yksikköä vähemmän kuin finanssikriisiä edeltäneessä tilanteessa. Kiinteistösijoitusten osuus on suunnilleen kriisiä edeltäneellä tasolla.

Työeläkevakuutusyhtiöiden avoimet johdannaissopimukset 31.12.2008 ja 30.6.2009

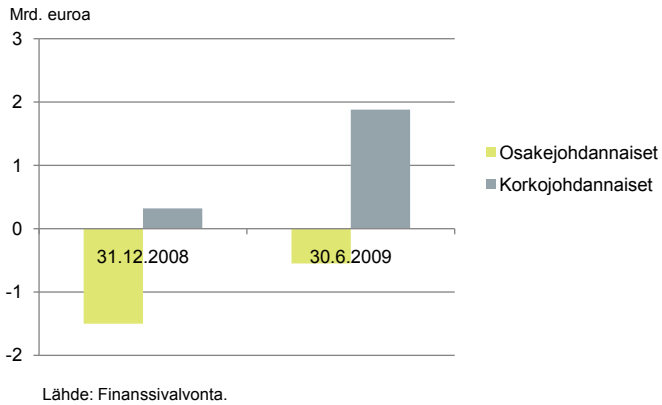

Lähde: Finanssivalvonta.

Henkivakuutusyhtiöiden sijoitusjakaumat 31.12.2007 ja 30.6.2009

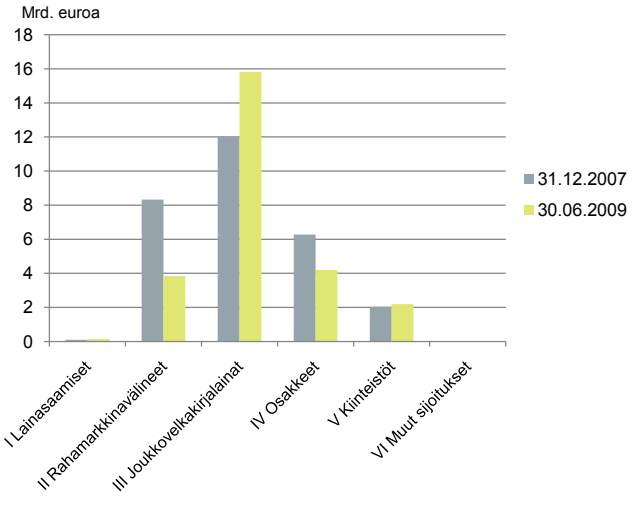

Lähde: Finanssivalvonta.

Henkivakuutusyhtiöiden korkojohdannaissopimusten määrä on vähentynyt merkittävästi: kesäkuun lopussa korkojohdannaisten kohde-etuusmäärä oli 2,4 miljardia euroa ja vuoden 2008 lopussa 7,6 miljardia euroa. Osakejohdannaisten määrä on pysynyt lähes ennallaan viimeisen puolen vuoden aikana. Myös henkivakuutusyhtiöiden välillä on suuria eroja johdannaisten käytössä.

Vahinkovakuutusyhtiöillä vähäriskinen sijoitusallokaatio

Finanssikriisi ei aiheuttanut vahinkovakuutusyhtiöiden sijoitustoiminnalle vastaavia ongelmia kuin muilla vakuutussektoreilla. Syynä tähän on vahinkovakuutusyhtiöiden varovainen sijoitustoiminta.

Kesäkuun lopussa vahinkovakuutusyhtiöiden sijoituksista valtaosa (68 %) oli joukkovelkakirjalainoja, joita on alkuvuonna kohdistettu enemmän yhtiöriskillisiin sijoituksiin valtionlainojen painon vastaavasti pienentyessä. Joukkovelkakirjalainojen duraatio on alle neljä vuotta, jota voidaan pitää vahinkovakuutusyhtiöiden vastuisiin nähden maltillisena. Osakesijoitusten osuus on pysynyt lähes samana viime vuoden lopun tilanteeseen verrattuna. Vahinkovakuutusyhtiöiden sijoitusomaisuus oli kesäkuun lopussa 11,7 miljardia euroa. Vahinkovakuutusyhtiöiden sijoitustoiminnan nettotuotto vuoden ensimmäisellä puoliskolla oli 3.3 %.

Finanssikriisiä edeltäneeseen tilanteeseen verrattuna (vuoden 2007 loppu) joukkovelkakirjasijoitusten osuuden kasvu on ollut vielä merkittävämpää kuin henkivakuutusyhtiöillä. Niiden osuus on kasvanut 44 %:stä kesäkuun loppuun mennessä 68 %:iin. Luottoriskin merkitys tulee näin korostumaan, mutta toimintapääomalla mittuna vahinkovakuutusyhtiöiden sijoitusriskin kantokyky on kokonaisuutena hyvä. Rahamarkkinavälineiden osuus on vastaavasti laskenut 28 % tasolta kesäkuun loppuun mennessä 7 % osuuteen. Osakkeiden osuus on laskenut 18 % tasolle eli viisi prosenttiyksikköä. Kiinteistöjen osuus on pysynyt lähes ennallaan.

Korkojohdannaisten käyttö on kasvanut merkittävästi viime vuoden lopun tilanteeseen verrattuna. Tämän vuoden kesäkuun lopussa korkojohdannaissopimuksia oli 1,2 miljardia euroa kun viime vuoden lopussa niitä oli ainoastaan 0,4 miljardia euroa. Osakejohdannaisten määrä on säilynyt ennallaan viime vuoden lopun tilanteeseen nähden.

riskiasiantuntija Mikko Sinersalo

Henkivakuutusyhtiöiden avoimet johdannaissopimukset 31.12.2008 ja 30.6.2009

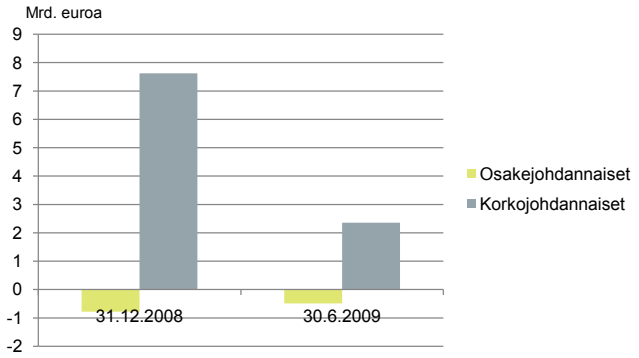

Lähde: Finanssivalvonta.

Vahinkovakuutusyhtiöiden sijoitusjakaumat 31.12.2007 ja 30.6.2009

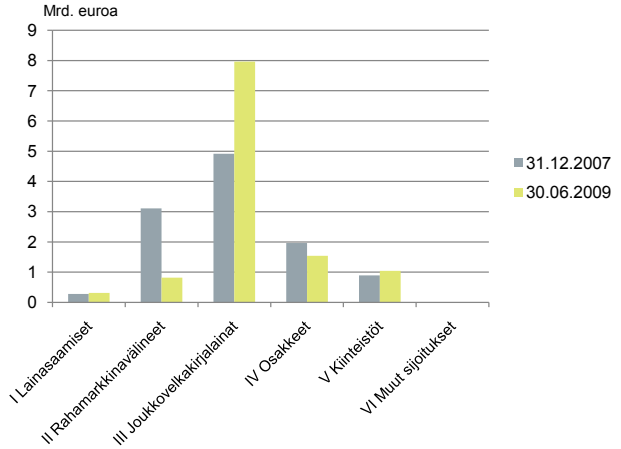

Lähde: Finanssivalvonta.

Vahinkovakuutusyhtiöiden avoimet johdannaissopimukset 31.12.2008 ja 30.6.2009

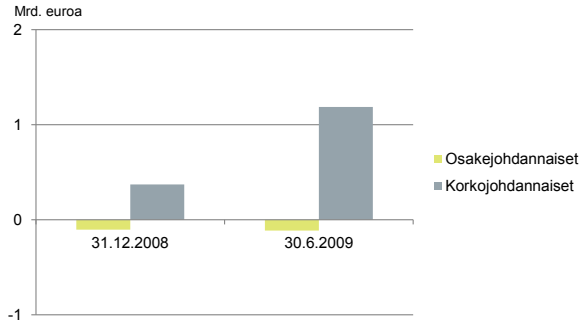

Lähde: Finanssivalvonta.

Sijoituspalveluyritysten kannattavuuden heikkeneminen hidastui

Toinen vuosineljännes merkitsi sijoituspalvelutoiminnan tuottokehityksen tasaantumista. Kun tammi–maaliskuussa sijoituspalvelutoiminnan tuotot olivat vielä 23 % edellisvuoden alkua pienemmät, supistuivat koko ensimmäisen vuosipuolikkaan sijoituspalvelutoiminnan tuotot enää vain 9 %.

Palkkiotuottoja kertyi ensimmäisellä vuosipuoliskolla n. 102 milj. euroa, noin 15 % vähemmän kuin vuotta aikaisemmin (-20 % verrattuna Q1). Omaisuudenhoidon palkkiot supistuivat vuodentakaisesta 25 % ja arvopaperivälityksen palkkiot 42 %. Muut palkkiot sitä vastoin lisääntyivät 36 %. Muihin palkkiotuottoihin kirjataan mm. sijoitusneuvonnasta, vakuutusten välittämisestä sekä yritysjärjestelyistä saadut tuotot. Tammi–kesäkuussa muiden palkkiotuottojen osuus oli jo 37 % (32 % ensimmäisellä neljänneksellä).

Suurin osa uusista toimijoista saa palkkiotuottonsa muusta kuin omaisuudenhoidosta tai arvopaperinvälityksestä, tämä nostaa "muiden palkkiotuottojen" osuutta kokonaispalkkiotuotoista. Euromääräisesti palkkiotuottoja saadaan kuitenkin edelleen eniten omaisuudenhoidosta (48 % palkkiotuotoista).

Kulutkin pienenivät edellisvuodesta, mutta kulut/tuotot-suhteen heikkeneminen hidastui vasta toisen vuosineljänneksen aikana. Ensimmäisellä vuosipuoliskolla kuluja syntyi 79 % tuotoista (73 % H1/2008).

Yhteenlaskettu liikevoitto jäi ensimmäisellä vuosipuoliskolla vielä 35 % edellisvuotta pienemmäksi. Ensimmäisellä neljänneksellä supistuminen oli kuitenkin vielä huomattavasti voimakkaampaa (-58 %).

Sijoituspalveluyritysten omaisuudenhoidossa olevat varat olivat kesäkuun lopussa noin 60,3 mrd. euroa, jossa on lähes 8 mrd. euron lisäys maaliskuun lopusta. Edellisvuodesta pienennystä on kuitenkin noin 9 %, mikä näkyi myös palkkiotuottojen alentumisena. Noin puolet, 28,5 mrd. euroa, täyden valtakirjan omaisuudenhoidossa olevista varoista oli kesäkuussakin suomalaisissa sijoitusrahastoissa.

Sijoituspalveluyritysten vakavaraisuus ennallaan

Sijoituspalveluyhtiöiden yhteenlaskettu vakavaraisuussuhde oli kesäkuun lopussa 26,6 %, eli melko tarkoin maaliskuun lopun tasolla. Aggregaattitasolla omia varoja on noin 3 kertaa omien varojen vähimmäisvaatimuksen määrä. Hajonta yhtiöiden välillä on suurta ja monella pienellä toimijalla omien varojen ehdoton vähimmäismäärä asettaa korkeammat pääomavaatimukset kuin liiketoiminnan perusteella lasketut Basel II - omien varojen vähimmäisvaatimukset. Eniten omia varoja sijoituspalveluyritysten varaavat operatiiviselle riskille (yli 70 % Pilari 1 vaateesta).

vastuuvalvoja Erika Penttilä

Palkkiotuotot, muut tuotot, palkkiokulut, henkilöstökulut, muut kulut kulut/tuotot suhdeluku

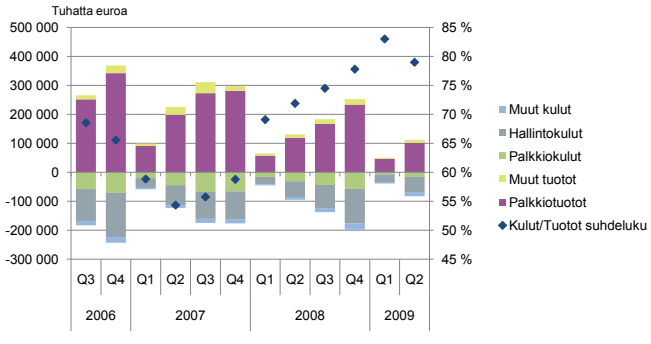

Lähde: Finanssivalvonta.

Rahastopääomat jälleen kasvussa

Suomessa rekisteröityjen sijoitusrahastojen rahastopääomat kääntyivät vuoden toisella neljänneksellä erittäin voimakkaaseen kasvuun, joka jatkui myös heinäkuussa. Rahastotyypeistä pääoma kasvoi eniten osakerahastoissa, mitä tuki osakekurssien laaja nousu. Optimismin elpyminen näkyi myös sijoitusrahastojen nettomerkinnöissä, jotka olivat tammi- ja maaliskuuta lukuun ottamatta selvästi positiiviset ja kasvamaan päin. Keskimäärin nettomerkinnät olivat tammi-heinäkuussa lähes 317 milj. euroa kuukaudessa, kesäkuussa jo 666 milj. euroa ja heinäkuussa 772 milj. euroa. Viime aikoina myös taannoin suuria lunastuksia kokeneiden lyhyen koron rahastojen nettomerkinnät ovat palanneet positiivisiksi.

Huhti–heinäkuussa nettomerkinnät olivat keskimäärin 505 milj. euroa kuukaudessa, mutta kurssinousun johdosta rahastopääomat kasvoivat keskimäärin yli 2 mrd. eurolla kuukaudessa. Heinäkuun lopussa rahastopääomat olivat 48,6 mrd. euroa, n. 18 % vuoden vaihdetta suuremmat.

Suomen sijoitusrahastoyhdistyksen mukaan varsinkin kehittyville markkinoille sijoittavien rahastojen osuus nettomerkinnöistä on ollut vuoden alusta alkaen suuri.

Rahastoyhtiöiden kannattavuus heikkeni selvästi

Kesäkuun lopussa suomalaisia rahastoyhtiöitä oli vuoden vaihteen tavoin 30. Kaikkiaan rahastoyhtiöistä kymmenellä on lupa myös omaisuudenhoitopalvelujen tarjoamiseen.

Koska rahastopääomat olivat ensimmäisen vuosipuoliskon aikana kasvusta huolimatta yli neljänneksen (kuukausien lopun rahastopääomien keskiarvojen mukaan laskua 28 %) viime vuoden alkua pienemmät, jäivät myös palkkiotuotot selvästi vuodentakaista pienemmiksi. Supistuminen oli rahastopääomia voimakkaampaa, ja laskua tuli 36 %.

Yli 90 % rahastoyhtiöiden palkkiotuotoista muodostuu hallinnointipalkkioista, joiden suuruus riippuu rahastopääoman suuruudesta. Rahastopääomien huhtikuussa alkanut kasvu ehti loiventaa laskua, mutta elpymisen vaikutukset näkyvät paremmin vasta kolmannesta neljänneksestä alkaen.

Rahastoyhtiöiden liikevoitto romahti ensimmäisellä neljänneksellä 88 % edellisvuoden alkuun nähden, mutta pääomavirtojen kääntyminen huhtikuusta alkaen loivensi koko ensimmäisen vuosipuoliskon pudotuksen 59 %:iin. Suurimmat tappiot kohdistuivat omaisuudenhoitoa harjoittaviin yhtiöihin. Ilman niitä liikevoittoprosentti oli kesäkuun lopussa noin 9 % (omaisuudenhoitoa harjoittavilla -4 %).

Omaisuudenhoitoa harjoittavien rahastoyhtiöiden tulee täyttää sijoitusrahastolaista tulevien vaatimusten lisäksi myös Basel II:n edellyttämät pääomavaatimukset. Näiden rahastoyhtiöiden tulee allokoida omia varoja pääasiassa operatiiviselle riskille.

Kaikki rahastoyhtiöt täyttivät niille asetetut pääomavaatimukset myös kesäkuussa. Omat varat olivat riittävät sekä sijoitusrahastolain että Basel II:n vaatimuksiin nähden.

vastuuvalvoja Ulla Larmi

Palkkiotuotot, muut tuotot, palkkiokulut, henkilöstökulut, muut kulut kulut/tuotot suhdeluku

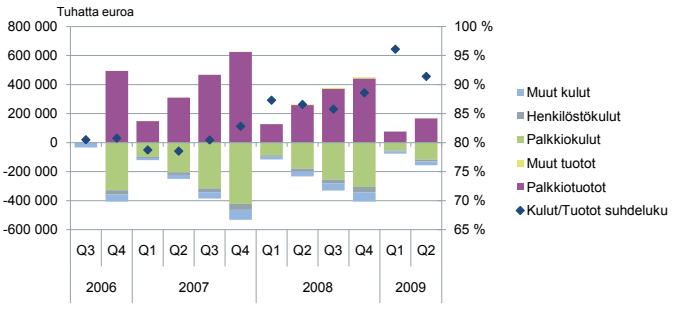

Lähde: Finanssivalvonta.